

DEPARTAMENTUL DE STUDII PARLAMENTARE ȘI POLITICI UE
DIRECȚIA STUDII ȘI DOCUMENTARE LEGISLATIVĂ

REGLEMENTĂRI PRIVIND TRANSPARENȚA ACTIVITĂȚILOR CULTELOR RELIGIOASE

studiu documentar

august 2023

Lucrările elaborate în cadrul Direcției studii și documentare legislativă au caracter documentar și nu reprezintă punctul de vedere al Camerei Deputaților. Documentele legislative oficiale au fost consultate în limba de origine, iar traducerea informațiilor relevante selectate nu reprezintă o traducere oficială, fiind furnizată ca un mijloc de înțelegere a unui document original, scris în altă limbă. Baza de date cuprinzând totalitatea studiilor elaborate de Direcția studii și documentare legislativă poate fi accesată prin intermediul paginii de Intranet a Camerei Deputaților la adresa:

<http://www.cdep.ro/infoparl/dip.studii?par1=2021>

Documentare și sinteză: Virgilia Ioan, consilier parlamentar

Direcția studii și documentare legislativă

Palatul Parlamentului, str. Izvor nr.2-4, sect.5, București

Tel: 021.316.03.65; 021.414.13.50/ 51, Interior 1350/1349, camera 5070

E-mail: doc@cdep.ro

CUPRINS

INTRODUCERE	4
AUSTRIA	7
BELGIA	10
BULGARIA	15
FINLANDA	19
GERMANIA	23
GRECIA	26
LETONIA	29
LUXEMBURG	31
POLONIA	32
SPANIA	35
SUEDIA	39
WEBOGRAFIE	44

Introducere

Materialul documentar prezintă informații sintetizate, în principal, din răspunsurile transmise de statele membre UE în cadrul rețelei de informații de interes parlamentar a Centrului de Cercetare și Documentare Parlamentară al Parlamentului European (ECPRD).¹ Pe lângă acestea, au fost consultate resurse online oficiale (actualizate) precum studii, analize, rapoarte, statistici etc., indicate în notele de subsol și în webografie.

*În lumina valorilor și principiilor sale, Uniunea Europeană respectă și nu aduce atingere statutului de care beneficiază, în temeiul dreptului național, bisericile și asociațiile sau comunitățile religioase din statele membre. Uniunea respectă, de asemenea, statutul de care beneficiază, în temeiul dreptului național, organizațiile filosofice și neconfesionale. Recunoscându-le identitatea și contribuția specifică, Uniunea menține un dialog deschis, transparent și constant cu aceste biserici și organizații.*²

După cum se precizează și în studiul *Statul și cultele religioase* (2018) elaborat de Secretariatul de Stat pentru Culte din subordinea Guvernului României³, statele membre au competențe exclusive în domeniul politicilor interne privind viața religioasă. Nu există un model legal unic al relațiilor dintre stat și cultele religioase în Europa. Principalele elemente ale unui posibil model comun ar fi:

- garantarea libertății de conștiință și a libertății religioase a cetățenilor;
- existența unor forme de recunoaștere juridică a caracterului distinct al comunităților religioase în raport cu alte tipuri de organizații publice sau private;
- respectarea autonomiei cultelor în raport cu statul (în grade variabile);
- nediscriminarea pe criterii religioase;
- existența unor forme de susținere directă și/sau indirectă a comunităților religioase;
- o recunoaștere din ce în ce mai cuprinzătoare a pluralismului religios.

În lipsa unui model normativ european unic al relațiilor dintre state și cultele religioase și datorită diversității formelor de religiozitate îmbrățișate de cetățenii europeni, raporturile dintre stat și culte cunosc mai multe soluții de clasificare.

¹ ECPRD Request No.5525 – *Transparency of the activities of religious cults*, 18.07.2023, <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/849869>

² Art.17 TFUE, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_2&format=PDF

³ Secretariatul de Stat pentru Culte este principala instituție a statului român care oferă expertiză în domeniul vieții religioase și care participă direct la elaborarea și aplicarea politicilor publice privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor, <http://culte.gov.ro/>

Din punct de vedere metodologic, acestea au fost împărțite în funcție de:

- a) definirea constituțional-juridică a regimului relației stat-culte (separare, cooperare, Biserică de stat sau dominantă etc.);*
- b) modalitatea de finanțare a cultelor (finanțare directă, indirectă, mixtă etc.);*
- c) locul și rolul religiei în spațiul public (laicitate activă – cu așezarea religiei în sfera privată; neutralitate „indiferentă” – în care statul se abține să așeze cultele într-un rol social specific; și neutralitate „pozitivă” sau „favorabilă”, în care statul recunoaște și susține activ prezența cultelor în spațiul public);*
- d) gradul de permisivitate al cadrului legislativ în privința recunoașterii cultelor minoritare și a noilor mișcări religioase (regim deschis tuturor cultelor sau regim incluziv vs regim de recunoaștere selectivă sau limitată; regim cu un singur nivel de recunoaștere sau cu mai multe);*
- e) modul în care este tratată educația religioasă (state cu educație religioasă confesională vs neconfesională, opțională vs obligatorie, susținută de stat sau „privatizată” etc.).⁴*

În același studiu se arată că cel mai accesibil criteriu de clasificare a relațiilor dintre stat și cultele religioase ar fi cel al definirii juridice a acestora; din perspectiva legislației în vigoare a statelor europene, se disting trei mari modele:

- 1. regimuri de separare netă între stat și organizațiile religioase. Este cazul Franței (cu excepții în Alsacia, Moselle și Departamentele de peste mări), Olandei, Portugaliei, Irlandei. De regulă, statele care îmbrățișează acest model de raportare la culte nu acordă finanțare directă comunităților religioase;*
- 2. regimuri cu o Biserică de stat sau dominantă din punct de vedere constituțional-juridic. Este cazul Danemarcei, Finlandei, Greciei, Maltei, Marii Britanii și, până de curând, al Norvegiei și Suediei. În acest caz, una sau mai multe confesiuni au un statut special și sunt integrate în administrația publică;*
- 3. regimuri de recunoaștere a unor culte (pe unul sau mai multe niveluri) definite, după caz, ca regimuri de cooperare sau de parteneriat dintre stat și culte. Cultele recunoscute beneficiază de o situație privilegiată față de cele care nu au acest statut. Statul recunoaște utilitatea activității cultelor, susținându-le financiar în mod direct sau indirect. Din această categorie fac parte state precum Belgia, Germania, Italia, Luxemburg, Spania, Polonia, Republica Cehă, România, Slovacia etc.*

Raportul referitor la regimul fiscal al cultelor din Europa, realizat de o echipă de cercetători ai Pew Research Center în anul 2019, arată că, deși regulile care guvernează sistemele fiscale bisericești variază de la țară la țară și uneori chiar de la parohie la parohie, există și unele aspecte comune. Acestea se referă, de obicei, la

⁴ Statul și cultele religioase, p.40, <http://culte.gov.ro/wp-content/uploads/2018/11/BookRO.pdf>

perceperea unei taxe, calculată fie ca procent din venit, fie ca parte din impozitul pe venit total datorat. Banii sunt redirecționați către biserici și alte organizații religioase pentru a-și acoperi costurile, inclusiv salariile clerului, întreținerea clădirilor și serviciile caritabile.

În Austria, Danemarca, Finlanda, Germania, Suedia și în majoritatea cantoanelor Elveției, impozitul bisericesc este obligatoriu pentru toți membrii adulți ai bisericilor importante, care îndeplinesc criteriile de venit minim, de obicei majoritatea contribuabililor creștini, și poate exclude studenții, șomerii, pensionarii și alte categorii cu venituri mici. Calitatea de membru al Bisericii este de obicei dobândită prin botez. Cei care nu doresc să plătească impozitul trebuie să se radieze din grupul lor religios; în majoritatea țărilor, este necesară o notificare către biserică, deși site-uri web au fost create recent (adesea de către organizații care pledează împotriva taxei) pentru a facilita acest proces. În Germania, în unele landuri este necesar ca un înscris autentic notarial să fie depus la autoritățile locale. În multe cazuri, taxa constituie principala sursă de finanțare pentru biserica reprezentativă (ca pondere) a țării.

Pentru persoanele fizice, impozitul bisericesc se ridică, de obicei, la cca 2% din venitul impozabil. Diferențele de cote de impozitare între țări pot fi greu de comparat, deoarece unele țări calculează impozitul ca procent din *venitul impozabil* (de obicei, 1-2%), în timp ce alte țări îl calculează ca procent din *impozitul pe venit datorat* (de obicei, 8-21%).

În Portugalia și în Spania sunt percepute și anumite taxe de sprijin pentru instituțiile religioase, dar plățile sunt voluntare chiar și pentru membrii acestora. În Italia funcționează sistemul cunoscut sub numele de Otto per Mille (opt la mie). Toți plătitorii de impozit pe venit italieni contribuie la un fond și pot alege dacă alocarea va merge către Biserica Romano-Catolică, către o confesiune religioasă recunoscută de stat (în prezent, în număr de 12) sau către sprijinirea acțiunilor umanitare ale guvernului, conform legii.⁵

În cele ce urmează sunt prezentate date și informații privind reglementarea transparenței activităților cultelor religioase în unele state membre UE, inclusiv aspecte privind organizarea și finanțarea acestor entități, astfel cum au fost sintetizate din răspunsurile primite în cadrul rețelei ECPRD și din resursele online consultate.

⁵ Legea 222/1985 privind instituțiile și bunurile ecleziastice din Italia și pentru susținerea clerului catolic care servește în diocenze, <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1985-05-20:222!vig=>

Austria

Sistemul juridic austriac poate fi descris ca fiind neutru din punct de vedere religios (principiul neutralității religioase). În Austria, statul și Biserica sunt parteneri egali, care își recunosc reciproc independența și autonomia (principiul parității).⁶ Recunoașterea în dreptul public conferă personalitate juridică unei biserici sau unei societăți religioase, implicit statutul de corporație publică (care include capacitatea juridică în dreptul privat). Aceste organisme includ adesea și misiuni educaționale, sociale, societale și cultural-politice, care sunt încurajate de către stat, deoarece se consideră că aceste misiuni sunt de interes public și urmăresc binele comun.

Legătura dintre stat și Biserica Catolică a fost stabilită în mod oficial prin Concordatul din 1933⁷, conform statutului Sfântului Scaun de subiect de drept internațional, și a fost apoi reglementată prin alte legi referitoare la diferite aspecte ale relației dintre statul austriac și Sfântul Scaun. Există legi speciale pentru anumite biserici și societăți religioase care reglementează relațiile juridice externe ale acestora:

- [Legea din 21 martie 1890](#) care reglementează relațiile juridice externe ale Comunității religioase evreiești;
- [Legea federală din 6 iulie 1961](#) privind relațiile juridice externe ale Bisericii Protestante;
- [Legea federală din 23 iunie 1967](#) privind relațiile juridice externe ale Bisericii Ortodoxe Grecești din Austria;
- [Legea federală privind relațiile juridice externe ale Bisericii Ortodoxe Orientale din Austria](#) (Biserica Apostolică Armeană, Biserica Ortodoxă Siriană și Biserica Ortodoxă Coptă);
- [Legea federală din 2015](#) privind relațiile juridice externe ale societăților religioase islamice - Legea Islamului din 2015.

Relațiile cu alte biserici și comunități religioase recunoscute din punct de vedere legal sunt reglementate de [Legea din 1874 privind recunoașterea comunităților religioase](#).

De la promulgarea [Legii federale privind personalitatea juridică a comunităților religioase confesionale în 1998](#), a fost creat un sistem cu două niveluri. Pe lângă bisericile și societățile religioase recunoscute legal, acest sistem prevede și "comunitățile confesionale religioase înregistrate", care au propria personalitate juridică, dar nu sunt persoane juridice de drept public.⁸

⁶

https://www.oesterreich.gv.at/themen/leben_in_oesterreich/kirchenein_austritt_und_religionen/Seite.820011.html

⁷

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10010025>

⁸ <https://www.bundestkanzleramt.gv.at/agenda/kultusamt/religioese-bekennnismgemeinschaften.html>

Pentru a primi statutul de „comunitate confesională religioasă înregistrată”, este necesar să se îndeplinească anumite cerințe. Una dintre acestea este prezentarea statutului comunității religioase și dovada că aceasta include cel puțin 300 de persoane care au reședința în Austria. Alte cerințe sunt prevăzute în secțiunea 4 din lege, după cum urmează:

Secțiunea 4.(1) Statutul va cuprinde:

- *denumirea comunității religioase, care trebuie să permită stabilirea unei legături cu doctrina comunității religioase și care să împiedice confuzia cu comunitățile religioase înregistrate, cu personalitate juridică și cu bisericile și societățile religioase recunoscute legal sau cu instituțiile acestora;*
- *prezentarea doctrinei religioase, care trebuie să difere de doctrina comunităților religioase înregistrate în temeiul prezentei legi, precum și de doctrinele bisericilor și societăților religioase recunoscute legal;*
- *prezentarea scopurilor și obiectivelor comunității religioase, precum și a drepturilor și obligațiilor membrilor comunității religioase, care decurg din doctrina religioasă;*
- *dispoziții privind începerea și încetarea calității de membru, opțiunea de încetare trebuind să fie asigurată în orice caz în conformitate cu secțiunea 8 alin.1;*
- *modalitatea de desemnare a organelor comunității religioase, sfera sa materială și teritorială de activitate, adresa de înregistrare și responsabilitatea sa față de stat;*
- *reprezentarea externă a comunității religioase;*
- *modul în care sunt obținute resursele financiare necesare pentru satisfacerea nevoilor sale economice;*
- *dispoziții pentru cazul încetării personalității juridice, asigurându-se în special că creanțele împotriva comunității religioase sunt prelucrate în mod corespunzător și că activele comunității religioase nu sunt utilizate în scopuri contrare scopului acesteia.*

Statutul de comunitate confesională religioasă înregistrată de stat poate fi văzut ca o etapă preliminară pentru recunoașterea oficială ca biserică sau societate religioasă și permite, de asemenea, organismelor mai mici să fie recunoscute ca afiliate. După o perioadă de 20 de ani, timp în care funcționează ca o comunitate religioasă - dintre care cel puțin 5 ani sub forma unei comunități confesionale - se poate obține statutul de biserică sau societate religioasă recunoscută din punct de vedere legal, dacă sunt îndeplinite anumite condiții:

Secțiunea 11. Recunoașterea necesită, pe lângă cerințele prevăzute (...), îndeplinirea cerințelor enumerate mai jos.

1. Comunitatea religioasă trebuie

- a) să fi existat în Austria timp de 20 de ani, dintre care 10 ani într-o formă organizată și cel puțin 5 ani ca o comunitate religioasă cu personalitate juridică în temeiul legii menționate sau*
- b) să fie încorporată, din punct de vedere organizatoric și doctrinar, într-o societate religioasă care funcționează la nivel internațional și care există de cel puțin 100 de ani și care trebuie să fi funcționat în Austria în formă organizată timp de cel puțin 10 ani, sau*
- c) să fie încorporată, din punct de vedere organizațional și doctrinar, într-o societate religioasă care funcționează la nivel internațional și care există de cel puțin 200 de ani, și*
- d) să aibă un număr de adepți de cel puțin 2 la mie din populația Austriei, așa cum a fost stabilit în ultimul recensământ. În cazul în care o astfel de dovadă nu este posibilă pe baza datelor recensământului, comunitatea religioasă trebuie să prezinte o dovadă într-o altă formă adecvată.*

2. Veniturile și activele pot fi utilizate exclusiv în scopuri religioase, ceea ce include scopuri non-profit și caritabile întemeiate pe scopul religios.

3. Comunitatea trebuie să aibă o atitudine generală pozitivă față de societate și față de stat.

4. Nu trebuie să existe nicio perturbare ilegală a relațiilor cu bisericile și societățile religioase existente recunoscute de lege și cu alte comunități religioase.

În prezent, în Austria există 16 biserici și societăți religioase recunoscute prin lege și 11 confesiuni religioase înregistrate de stat.⁹

În conformitate cu [Legea federală a arhivelor de stat](#), Arhivele de Stat Austriece au obligația de a menține un Registru public al arhivelor, accesibil online, *pentru a crește numărul posibilităților de utilizare a documentelor de arhivă* (art.4). În acest Registru sunt arhivate documente aparținând societăților religioase, inclusiv congregațiilor religioase.¹⁰ Arhiva Comunității Evreiești din Viena nu se află în acest registru, dar este accesibilă publicului, în anumite condiții, la pagina web: <http://www.archiv-ikg-wien.at/>.

Articolul 15 din [StGG](#) (Legea fundamentală din 21 decembrie 1867 privind drepturile generale ale cetățenilor) prevedea că fiecare biserică și societate religioasă recunoscută de lege are dreptul la practică religioasă colectivă publică, dreptul de a-și organiza și administra în mod autonom afacerile interne și de a-și păstra posesia și

⁹ <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/agenda/kultusamt/informationen-broschueren-kultusamt.html>

¹⁰ <https://www.oesta.gv.at/>

beneficiile asupra instituțiilor, dotărilor și fondurilor destinate cultului, instruirii și bunăstării, dar este, ca orice societate, supusă legilor generale ale țării.

În Austria nu există o dispoziție specială privind publicarea de către comunitățile religioase a datelor referitoare la sursele de venituri și cheltuielile cultelor religioase sau a informațiilor despre angajații acestora. Cu toate acestea, principiul autofinanțării societăților religioase este stabilit în Austria încă din 1874, o dată cu intrarea în vigoare a [Legii din privind recunoașterea comunităților religioase](#).

Din 2015, acest principiu al autofinanțării este reglementat suplimentar în art.6 din [Legea Islamului, din 2015](#): *obținerea de fonduri pentru activitatea obișnuită de satisfacere a nevoilor religioase ale membrilor săi trebuie să fie realizată în interiorul societății religioase, de către comunitățile locale, respectiv de către membrii acestora.*

În concluzie, statul nu finanțează în mod direct cultele și nici nu colectează impozite pentru acestea. Pe baza informațiilor obținute de la serviciile de evidență a populației, unde fiecare cetățean poate să își declare apartenența la un cult, Biserica Catolică și Biserica Protestantă solicită propriilor enoriași plata unei contribuții. Aceștia, pe baza propriei declarații privind veniturile, contribuie cu o sumă care nu depășește 1% din veniturile anuale, sumă care poate fi dedusă fiscal. Celelalte culte se finanțează din donații. Contribuțiile și donațiile către culte se pot deduce din impozitul pe venit. Cultele beneficiază de scutiri și facilități fiscale. Pentru activități sociale, caritabile sau culturale, prin care preiau o parte din responsabilitățile statului, cultele pot primi alocații bugetare naționale, regionale sau locale. În principiu, bugetul tuturor diocezelor catolice din Austria, care sunt autonome din punct de vedere financiar, este alocat în proporție de 60% pentru cheltuieli de personal și asistență religioasă, 30% pentru cheltuieli materiale și 10% pentru întreținerea clădirilor. Finanțarea lăcașurilor de cult se face, în general, din veniturile proprii ale fiecărui cult, în cazul unor monumente istorice putând fi acordate subvenții din bugete publice.¹¹

Belgia

Materia religiei și cultelor este fundamentată în [Constituția Regatului Belgiei](#) prin trei principii fundamentale:

- egalitatea și nediscriminarea (art.10 și 11);
- libertatea de cult, practicarea publică a acestuia și libertatea de exprimare a opiniilor în orice privință (art.19 și 20);
- independența confesiunilor religioase față de stat (art.21 alin.1): *statul nu are dreptul de a interveni în ce privește numirea sau instituirea în funcție a preoților de orice religie sau de a interzice acestora să corespundă cu superiorii lor ori*

¹¹ Statul și cultele religioase, p.72, <http://culte.gov.ro/wp-content/uploads/2018/11/BookRO.pdf>

să publice actele lor, dar, în acest din urmă caz, sunt aplicabile responsabilitățile obișnuite legate de presă și de publicare.

Articolul 181 prevede următoarele:

- 1. Salariile și pensiile preoților sunt plătite de către stat; sumele respective sunt suportate anual de la buget.*
- 2. Salariile și pensiile reprezentanților organizațiilor recunoscute prin lege ca furnizând sprijin moral pe baza unui concept filosofic neconfesional sunt plătite de stat; sumele respective sunt suportate anual de la buget.*

Organizarea financiară a cultelor din Belgia se bazează pe un sistem de "recunoaștere". Pentru a fi recunoscută de stat, o religie trebuie să îndeplinească o serie de condiții, cum ar fi, de exemplu, un număr minim de membri, o utilitate socială și un organism reprezentativ, să nu contravină ordinii juridice etc.¹² Recunoașterea cultelor și plata salariilor și a pensiilor miniștrilor cultelor sunt competențe federale.

Legea din 2 august 1974 reglementează salariile preoților. Există, de asemenea, legi și decrete ale statelor regionale care reglementează această chestiune, cum ar fi Decretul flamand din 7 mai 2004 privind organizarea materială și funcționarea serviciilor de cult recunoscute, Decretul flamand din 22 octombrie 2021 care reglementează comunitățile religioase locale și obligațiile consiliilor de cult etc.

În 2009, Curtea Constituțională a decis că finanțarea cultelor nu încalcă Constituția, dar nu ar trebui să depășească ceea ce este necesar pentru îndeplinirea funcției sociale a acestora.¹³

În prezent, sunt recunoscute următoarele religii:

- religia romano-catolică (din 1831, o dată cu crearea statului belgian);
- religia ortodoxă (din 1985);
- cultul israelit (din 1808);
- cultul anglican (din 1835);
- religia protestantă-evanghelică (din 1876);
- religia islamică (din 1974).

În Belgia, concepția filosofică non-confesională este recunoscută din 2002. În prezent, budismul nu este recunoscut în Belgia, dar organizația non-profit Uniunea Budistă din Belgia primește o subvenție de la stat.

Structurile organizatorice ale serviciilor de cult catolice, protestante, anglicane și israelite sunt organizate pe bază teritorială comunală, iar cele ale serviciilor de cult islamice și ortodoxe pe bază teritorială provincială.

¹² https://justice.belgium.be/fr/themes_et_dossiers/cultes_et_laicite/reconnaissance/conditions

¹³ <https://www.state.gov/reports/2022-report-on-international-religious-freedom/belgium/>

Statele regionale sunt responsabile cu recunoașterea comunităților religioase locale și cu supravegherea funcționării acestora. De asemenea, statele regionale pot acorda subvenții pentru construirea sau renovarea lăcașurilor de cult care nu sunt protejate ca monumente. Agenția regională pentru patrimoniu supraveghează, de asemenea, proiectele de reconversie a bisericilor parohiale catolice care nu mai au destinația inițială.

Guvernul federal a cheltuit în 2021 aproximativ 144 milioane EUR pentru comunitățile religioase recunoscute, inclusiv pentru salariile clerului, întreținerea clădirilor și educația religioasă în școli.¹⁴

În conformitate cu articolul 181 din Constituție, cu [Legea din 1870 privind temporalitatea cultelor](#), cu reglementările de la nivelul comunităților și nivelul local, care obligă comunitățile și provinciile să includă anumite cheltuieli în bugetele lor, cu principiul egalității de tratament între diferitele comunități religioase și cu mai multe decrete regale referitoare la funcționarea diferitelor administrații și organisme publice, recunoașterea presupune în special următoarele avantaje financiare:

- statul plătește salariile și pensiile preoților, capelanilor și profesorilor de religie;
- plata de către comunitățile lingvistice a costurilor cursurilor de instruire religioasă;
- prezența, în închisori, în spitale, în forțele armate și pe aeroportul național, a unor capelani ale căror salarii sunt finanțate de instituțiile în care oficiază;
- suportarea de către municipalități (sau provincii) a costurilor serviciilor religioase;
- punerea la dispoziție de către comune (sau de către provincii) a unor spații de cazare sau, în lipsa acestora, plata unei indemnizații compensatorii pentru preoți;
- plata de către provincii a cheltuielilor de întreținere și a catedralelor și palatelor episcopale.

În plus, multe biserici și unele temple aparțin autorităților locale, iar unele lăcașuri de cult importante sunt deținute de stat, comunități sau regiuni. Ca atare, comunitățile religioase primesc fonduri publice pentru renovarea sau întreținerea clădirilor lor. Aceste fonduri, care au o varietate de temeuri juridice, atât naționale, cât și regionale, pot fi incluse în bugetele municipalităților, provinciilor, regiunilor sau statului.

În ceea ce privește mișcarea laică, în absența unui text care să stabilească definitiv detaliile practice ale articolului 181-2 din Constituție referitor la plata de către stat a salariilor și pensiilor delegaților care oferă asistență morală non-confesională, continuă să se aplice măsuri provizorii. Din 1981, [Consiliul Central Laic](#) (sau Consiliul

¹⁴ Salariile preoților, https://justice.belgium.be/fr/themes_et_dossiers/cultes_et_laicite/budget

Central al Comunităților Non-confesionale din Belgia) primește o subvenție din partea Ministerului Justiției.

Regimul fiscal pentru comunitățile religioase recunoscute este destul de favorabil. Acestea nu sunt supuse impozitului pe profit, ci impozitului pe persoane juridice, care se aplică doar anumitor tipuri de venituri (în principal venituri din proprietate și venituri din capital).

Pe de altă parte, organizațiile bisericești și entitățile corespunzătoare pentru alte confesiuni nu beneficiază de deductibilitatea fiscală a donațiilor. Cu toate acestea, asociațiile legate de comunitățile religioase recunoscute beneficiază de această posibilitate. În plus, contribuabilii care își folosesc proprietatea în scopuri nonprofit pentru cult (sau asistență morală laică), educație sau scopuri caritabile sunt scutiți de plata impozitului pe venit, care este datorat de toți proprietarii. De asemenea, aceștia sunt scutiți de impozitul cu reținere la sursă, un impozit pe proprietate perceput de stat și de autoritățile locale.

În privința altor comunități religioase, acestea beneficiază de regimul fiscal al asociațiilor fără scop lucrativ, care este foarte asemănător cu cel al comunităților religioase recunoscute.¹⁵

În martie 2019, ministrul belgian al Justiției a reunit reprezentanți ai religiilor recunoscute pentru a stabili noi reguli referitoare la finanțarea externă a religiilor. S-a semnat o cartă pentru promovarea transparenței financiare¹⁶, măsurile urmând să fie incluse într-o fișă practică pentru autoritățile locale. Printre măsurile promovate se numără :

- evitarea donațiilor financiare din străinătate, de natură să afecteze independența organizației;
- respectarea legislației împotriva spălării banilor;
- să nu se accepte sau să se facă donații a căror origine/destinație este ilegală;
- deținerea unui document care implică un angajament pentru instituție, semnat de cel puțin două persoane competente (comenzi de cumpărare, aprobare de facturi, angajamente de personal, investiții financiare etc.);
- instruirea în domeniul regulilor contabile și al unui bun management contabil;
- respectarea interdicției de distribuire a profiturilor, cu excepția unui scop dezinteresat determinat de statut.

¹⁵ Finanțarea comunităților religioase, https://www.senat.fr/lc/lc93/lc93_mono.html#toc23

¹⁶ <https://www.koengeens.be/news/2019/03/26/de-meilleures-regles-sur-le-financement-etranger-des-cultes-et-sur-la-transparence-des-as>

Controlul finanțării externe a comunităților religioase poate implica și transparență asupra donațiilor și liberalităților primite de asociațiile non-profit, formă juridică frecvent adoptată de comunitățile religioase a căror înființare nu a fost aprobată de regiuni sau organismele conexe asociate comunităților constituite.

Pe baza recomandărilor Grupului Internațional de Acțiune Financiară ([GAFI](#)) și a concluziilor comisiei parlamentare de anchetă privind atacurile de la Zaventem și Maelbeek, un [proiect de lege](#), susținut de guvernul federal, a fost depus în februarie 2019 în fața Camerei Reprezentanților. Adoptat pe scară largă în Comisia pentru drept comercial și economic, sub rezerva unor [modificări](#), proiectul de lege nu a putut fi adoptat înainte de expirarea legislaturii și a alegerilor legislative federale din mai 2019. A devenit nul de drept, iar blocarea negocierilor pentru constituirea guvernului belgian a făcut imposibilă continuarea în această direcție pentru moment.

Proiectul de lege s-a bazat pe principiul că interzicerea donațiilor din și către țări străine nu este de dorit, dar pleda pentru o întărire clară a obligațiilor de transparență și control. Acesta prevedea obligația generală de depunere a conturilor anuale ale asociațiilor și fundațiilor la Banca Națională a Belgiei. Mai presus de toate, era impusă deținerea unui registru al donațiilor primite și acordate, din și către țări străine, atunci când suma totală anuală a acestora depășea 3.000 EUR. Conținut în baza de date a Băncii Naționale a Belgiei, registrul donațiilor ar trebui să poată fi consultat de autoritățile publice, la cerere.¹⁷

În concluzie, potrivit prevederilor Constituției, statul trebuie să plătească salariile și pensiile clerului (*ministres des cultes*) și ale delegaților organizațiilor filozofice neconfesionale. Descentralizarea specifică Belgiei se reflectă și la nivelul finanțării instituțiilor de cult. La nivel federal este prevăzut un buget pentru toate cultele recunoscute, la care se adaugă surse de finanțare provenind de la comune, provincii și regiuni. În ceea ce privește finanțarea publică, aproximativ 80% din fonduri sunt destinate cultului catolic. Finanțarea cheltuielilor de întreținere și pentru repararea clădirilor este de competența regiunilor și comunităților. În anumite cazuri, alte state pot susține anumite comunități de pe teritoriul belgian, cum este cazul comunităților musulmane. Astfel, în anul 2014, 77 de moschei beneficiau de recunoaștere oficială din partea autorităților publice și doar 70 de imami (dintr-un total de 300) erau remunerați de statul belgian.¹⁸

¹⁷ Statul și cultele, 2020, <https://www.senat.fr/lc/lc291/lc2912.html#fn162>

¹⁸ Statul și cultele religioase, p.73, <http://culte.gov.ro/wp-content/uploads/2018/11/BookRO.pdf>

Bulgaria

Libertatea practicării religiei este statuată în art.13 din [Constituția Republicii Bulgaria](#):

1. *practicarea oricărei religii este liberă;*
2. *instituțiile religioase sunt separate de stat;*
3. *în Republica Bulgaria, creștinismul ortodox răsăritean este considerat religia tradițională.*

De asemenea, articolul 37 din Constituție prevede:

1. *Libertatea de conștiință, libertatea de gândire și alegerea religiei și a opiniilor religioase sau ateiste sunt inviolabile. Statul sprijină menținerea toleranței și a respectului între credincioșii diverselor culte religioase și între credincioși și laici.*
2. *Libertatea de conștiință și a credințelor religioase nu poate fi îndreptată împotriva securității naționale, ordinii publice, sănătății publice și moralei sau împotriva drepturilor și libertăților altor persoane.*

Pe lângă libera alegere a religiei, Constituția statuează posibilitatea practicării și exprimării libere a religiei prin intermediul presei scrise și a discursului public (art.39 și art.40), prin crearea de comunități și asociații religioase (art.12 și art.44) și prin desfășurarea de activități în cadrul societății și în viața publică a țării. În spiritul Constituției se înscrie și recunoașterea libertății părinților de a decide pentru copiii lor o educație religioasă și morală, în conformitate cu propriile convingeri.

Deosebit de important este dreptul pe care Constituția îl oferă confesiunilor de a se asocia pe baze religioase, conform art.12 alin.1 coroborat cu art.13. Spre deosebire de alte forme asociative, asociațiile religioase se înființează pe o durată nedeterminată și stabilesc scopuri și obiective în aplicarea dreptului de a practica religia.

Dreptul la libertatea religioasă este un drept uman absolut personal și inviolabil. Cu toate acestea, el nu poate fi nelimitat din punct de vedere al exercitării sale efective; limitele sale sunt stabilite în mod strict și exhaustiv în Constituție și nu pot fi extinse nici prin lege, nici prin interpretare. De exemplu, *instituțiile și comunitățile religioase, precum și convingerile religioase nu pot fi utilizate în scopuri politice* (art.13, alin.4), iar constituirea de partide politice pe bază de principii religioase este interzisă (art.11, alin.4). În același timp, libertatea de conștiință și de religie nu pot fi îndreptate împotriva securității naționale, a ordinii publice, a sănătății publice și moralei sau împotriva drepturilor și libertăților altor cetățeni (art.37, alin.2). Articolul 57 prevede, totodată, că abuzul de drept este interzis, iar drepturile civile fundamentale nu pot fi exercitate împotriva drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane.

De asemenea, sunt interzise organizațiile ale căror activități au ca scop incitarea la dușmănie religioasă sau încălcarea drepturilor și libertăților cetățenilor, iar *îndeplinirea obligațiilor prevăzute de Constituție și legi nu poate fi refuzată pe motive religioase sau din cauza altor convingeri* (art.58).

În spiritul Constituției, statul poate interveni în activitatea comunităților și instituțiilor religioase și poate lua măsuri în legătură cu acestea, numai în cazurile prevăzute la art.13 alin.4 și art.37 alin.2.

Statul nu poate interveni și administra prin organele sale viața organizatorică internă a comunităților și instituțiilor religioase. Acest lucru se face prin statutele și regulamentele acestora.

În decembrie 2002, Adunarea Națională a adoptat o nouă lege privind cultele religioase ([Legea nr.120/2002](#)), care *reglementează dreptul la practicarea religiei, protecția acestui drept, precum și statutul juridic al comunităților și instituțiilor religioase și relațiile acestora cu statul*. Dintre dispozițiile legii, sunt de menționat următoarele:

- înregistrarea instituțiilor religioase se realizează în sistemul judiciar, ceea ce elimină orice posibilitate de imixtiune a puterii executive în viața organizațională internă a cultelor religioase;
- cultele au dobândit dreptul de a înființa instituții educaționale, sociale și medicale și de a-și ocupa locul care li se cuvine în aceste sfere ale vieții publice;
- se oferă posibilitatea ca statul și autoritățile locale să sprijine și să ajute comunitățile religioase, inclusiv prin subvenții prevăzute în bugetele lor;
- prin modificarea legilor speciale relevante, confesiunile religioase pot beneficia de scutiri fiscale, vamale și de scutiri de dobânzi la credite;
- sunt prevăzute proceduri de restituire și mecanisme de dovedire a succesiunii legale pentru a restabili dreptul de proprietate asupra proprietăților confiscate în mod ilegal.
- [Directia Culte](#) din cadrul Consiliului de Miniștri se transformă dintr-un organism de control într-un organism de consultare și coordonare și într-un garant al respectării drepturilor și libertăților religioase.

Prin adoptarea modificărilor la Legea privind cultele religioase, din 2019, a fost creat un mecanism complet nou pentru finanțarea de la stat a BOC și a cultelor religioase înregistrate (art.28 din lege). Acesta leagă cuantumul subvenției pentru fiecare religie în parte de rezultatele ultimului recensământ al populației (2021), publicate de Institutului Național de Statistică în 2022. Acest mecanism financiar este legat de numărul de persoane care și-au declarat apartenența religioasă, deoarece pentru fiecare dintre aceste persoane subvenția este de minimum 10 BGN pentru cultele care reprezintă mai mult de 1% din populație. În plus, valoarea subvenției pentru eparhiile de peste mări și în comunitățile Bisericii Ortodoxe Bulgare din străinătate este stabilită anual, în conformitate cu art.28, alin.4 din Legea privind confesiunile religioase, în Legea bugetului de stat.

În prezent, Agencia de Stat a "Arhivelor" este instituția din Republica Bulgaria care pune în aplicare politica privind colectarea, depozitarea, organizarea și utilizarea documentelor de arhivă de importanță istorică la nivel național.

Agencia își are originile în centralizarea activității arhivistice în Republica Populară Bulgaria (1946-1990), care a fost realizată pe baza Decretului nr.515 emis de Prezidiul Adunării Naționale privind Fondul Arhivistic de Stat al Republicii Populare Bulgaria. Apariția sa a fost dictată de starea generală a modului de viață socială, administrativă, economică și culturală din țară. În Decretul nr.515 se precizează: *pentru a centraliza raportarea, înregistrarea și depozitarea, precum și utilizarea științifică și practică a materialelor documentare aparținând Republicii Populare Bulgaria, se creează un Fond Arhivistic de Stat*. De asemenea, se precizează în mod expres că în componența SAF sunt incluse instituțiile de natură religioasă de toate confesiunile, pe întreaga perioadă de existență a acestora până la separarea lor de stat. În mod oficial, Biserica Ortodoxă Bulgară (BOC) și toate confesiunile se aflau în subordinea Ministerului Afacerilor Externe și al Confesiunilor (până la 4 decembrie 1947), astfel încât arhivele lor trebuia transferate la Fondul Arhivistic de Stat.

Astfel, BOC și toate confesiunile religioase sunt obligate să predea arhivele lor la FAS pentru a le păstra în siguranță. Arhivele au fost predate după 1947, iar în prezent acestea sunt distribuite în Arhivele naționale și regionale. Documentele sunt accesibile tuturor persoanelor interesate, fără restricții.

În Arhivele Centrale de Stat s-au format fonduri ale fiecărei confesiuni care acoperă perioada 1723-1974, cele mai mari ca volum fiind cele ale Bisericii Ortodoxe Bulgare, urmate de cele ale Marelui Muftiu, ale Comunităților Musulmane Confesionale, ale Consiliului Diocezan al Bisericii Apostolice Armene din Bulgaria, ale Consiliilor Bisericii Armene, ale Mitropoliei Catolice, ale Comunităților Populare Evreiești, ale Consistoriului Central al Evreilor din Bulgaria, ale Comunităților Evreiești din teritoriile Drama Bitola, Xanthi, Pirot etc., ale Bisericilor Evanghelice Bulgare, ale Bisericilor Protestante etc.

În plus față de cele enumerate, a fost înființată Comisia Ministerului Afacerilor Externe pentru problemele Bisericii Ortodoxe Bulgare și ale cultelor religioase, care gestionează întreaga arhivă de documente cu valoare istorică și de altă natură, pentru perioada 1944-1989.¹⁹

În cadrul Arhivelor de Stat din orașele regionale se formează fondurile metropolitane ale eparhiilor și vicariatelor episcopale, ale confesiunii musulmane și ale tuturor celorlalte confesiuni. O parte dintre mitropoliții eparhiali, preoții și lucrătorii bisericești ai confesiunilor religioase și în prezent își transferă arhivele la Arhivele Centrale de Stat și la Agenția de Stat "Arhive" pentru păstrare, în mod complet voluntar.

Documente ale cultelor sunt disponibile și în Arhiva Istorică Militară de Stat, Biblioteca Națională "Sfinții Chiril și Metodiu", Arhiva Academiei de Științe din Bulgaria și, cu

¹⁹ Bulgaria, ECPRD Request No.5525, <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/849869>

acces special din cauza informațiilor sensibile neclasificate și a informațiilor clasificate, în comisia pentru studierea arhivelor serviciului securității de stat și ale serviciului de informații al armatei populare bulgare.

În plus față de cele de mai sus, pe teritoriul Republicii Bulgaria își desfășoară activitatea și următoarele entități:

- [Institutul de Istorie și Arhivă Ecleziască](#) - înființat în 1974 ca unitate de cercetare și depozit de manuscrise și documente valoroase din istoria Bisericii Ortodoxe Bulgare și a societății bulgare, care sunt folosite de oameni de știință și specialiști bulgari și străini;
- [Institutul "Ilia Todorov Gadjev"](#) pentru istoria emigrației bulgare în America de Nord, care în prezent este privat, dar cu acces liber pentru cercetători și cetățeni.

Arhivele confesiunilor de după 1975 sunt depozitate la fața locului, la administrația centrală a acestora, precum și la sediile filialelor din țară, în conformitate cu [Legea privind fondul național de arhivă](#) și cu [Regulamentul Agenției de stat "Arhive"](#). Accesul la acestea este asigurat în conformitate cu normele interne.

Până în prezent, legea arhivelor nu obligă nicio confesiune religioasă să predea arhivele, însă, în practică, acest lucru se întâmplă pe bază de voluntariat.

În ceea ce privește bugetele și cheltuielile cultelor religioase, acestea având statut de persoane juridice de drept privat, doar [Agenția Națională de Venituri](#) poate controla formarea veniturilor și cheltuielilor. Subvenția de stat acordată instituțiilor religioase este pe deplin transparentă și vizibilă, deoarece este votată o dată cu Legea bugetului de stat pentru fiecare an, iar răspunderea este asigurată prin intermediul [Direcției Culte](#) din cadrul Consiliului de Miniștri.

În concluzie, cultele își asigură finanțarea din fonduri proprii și din subvenții care pot fi acordate de către stat în baza articolului 21 din Legea cultelor (2002). Statul sprijină activitatea cultelor înregistrate în domeniul asistenței religioase și a asistenței sociale, acestea fiind asimilate entităților nonprofit. Pot fi acordate subvenții pentru construirea și restaurarea spațiilor de cult. Donațiile sunt scutite de impozite, iar imobilele care sunt utilizate pentru oficierea cultului sunt scutite de taxe și impozite.²⁰

²⁰ Statul și cultele religioase, p.73, <http://culte.gov.ro/wp-content/uploads/2018/11/BookRO.pdf>

Finlanda

Sediul materiei îl constituie art.11 din [Constituția Finlandei](#) și [Legea privind libertatea religioasă \(453/2003\)](#).

Potrivit art.2 al Legii privind libertatea religioasă, *comunitate religioasă înseamnă Biserica Evanghelică Luterană din Finlanda, Biserica Ortodoxă din Finlanda și orice comunitate religioasă înregistrată în modul prevăzut la capitolul 2.*

În conformitate cu art.7 al legii, scopul unei comunități religioase înregistrate este de a organiza și de a susține activități individuale, comunitare și publice legate de profesia și practica religioasă care se bazează pe un crez, pe texte religioase considerate sacre sau pe o altă bază specifică și stabilită pentru activități considerate sacre. O comunitate își îndeplinește scopul cu respectarea drepturilor fundamentale și a drepturilor omului. Scopul unei comunități religioase nu este acela de a căuta câștiguri financiare sau de a organiza în alt mod activități care sunt în principal producătoare de venituri. Comunitatea nu poate organiza decât activități pentru care poate fi înființată o asociație, astfel cum este definită în [Legea privind asociațiile \(503/1989\)](#), sau pentru care o asociație poate fi înființată numai cu condiția obținerii unei autorizații.

Pentru înființarea unei comunități religioase înregistrate este necesar un număr minim de 20 de persoane. Toți fondatorii unei comunități trebuie să fi împlinit vârsta de 18 ani. La înființarea unei comunități religioase înregistrate se întocmește un act de înființare, la care se anexează statutul comunitar al comunității. Actul de înființare este datat și semnat de fondatorii comunității. Statutul comunității trebuie să precizeze:

- 1) numele comunității religioase și municipalitatea din Finlanda în care aceasta își are sediul social;
- 2) scopul și formele de activitate ale comunității;
- 3) modalitatea de acceptare a membrilor în comunitate;
- 4) exercitarea puterii de decizie în cadrul comunității;
- 5) numărul minim și maxim de membri în comitetul executiv al comunității și al auditorilor comunității și durata mandatului acestora;
- 6) perioada contabilă a comunității, adoptarea situațiilor financiare și descărcarea de răspundere;
- 7) orice obligație de a plăti cotizații de membru și alte taxe către comunitate;
- 8) procedura de modificare a statutului comunității și de dizolvare a comunității;
- 9) utilizarea activelor în caz de dizolvare sau de încetare a activității comunității.

Oficiul Finlandez pentru Brevete și Înregistrări ([PRH](#)) decide asupra înregistrării unei comunități religioase și ține Registrul comunităților religioase (art.15).²¹ Acest registru conține următoarele informații (art.22):

²¹ https://www.prh.fi/en/yhdistysrekisteri/uskonnolliset_yhdyskunnat.html

- 1) *numele comunității religioase și municipalitatea în care aceasta își are sediul social;*
- 2) *data sosirii și tipul notificării, data înregistrării și numărul de înregistrare;*
- 3) *dispoziția prevăzută în statutul comunității cu privire la dreptul de a semna pentru comunitate, precum și numele și prenumele, adresa, municipalitatea de reședință și codul personal de identitate sau data nașterii președintelui comitetului executiv și aceleași informații despre orice altă persoană (alte persoane) autorizată (autorizate) să semneze pentru comunitate în mod individual sau împreună cu o altă persoană;*
- 4) *verificarea preliminară a statutului comunității sau a modificărilor aduse acestuia, dacă au fost efectuate;*
- 5) *predarea activelor comunității în faliment și încheierea procedurii de faliment; orice avertisment și interdicție temporară de funcționare emisă pentru comunitate; lichidatorii sau administratorii judiciari selectați sau numiți de comunitate, dacă este cazul;*
- 6) *informațiile menționate la alineatele (1) - (3) și (5) privind comunitățile religioase înregistrate pe plan local ale comunității, dacă este cazul;*
- 7) *orice alte informații necesare pentru ținerea registrului.*

Registrul este, ca regulă generală, deschis și destinat accesului public; orice persoană are drept de acces la detaliile înregistrate. Acest principiu al accesului public se aplică, de asemenea, notificărilor și documentelor anexate depuse la Registrul Comunităților Religioase. Cu toate acestea, trebuie menționat că statutul comunității religioase, conform secțiunii 9 din [Legea privind libertatea religioasă](#), nu este public.

În concluzie, nu există o legislație privind în mod specific cultele. "Libertatea cultelor" este o parte a libertății de religie. În esență, libertatea cultelor a fost stabilită ca un drept de a practica orice religie sau convingere și are un domeniu de aplicare atât pozitiv, cât și negativ, deoarece implică atât dreptul, cât și obligația de a nu practica orice religie sau convingere. Comunitățile religioase care corespund criteriilor prevăzute de Legea privind libertatea de religie sunt înregistrate în Registrul comunităților religioase din Finlanda (un registru accesibil publicului și care sporește transparența în ceea ce privește comunitățile religioase din Finlanda).

Nu există prevederi speciale cu privire la alte documente și/sau arhive care trebuie să fie făcute publice de către comunitățile religioase înregistrate, în plus față de informațiile solicitate pentru Registrul comunităților religioase. Informațiile necesare pentru registrul ținut de PRH, sunt destul de cuprinzătoare și conțin informații esențiale despre comunitatea religioasă în cauză.

De asemenea, după cum s-a menționat mai sus, în conformitate cu secțiunea 7 din Legea privind libertatea religioasă, o comunitate religioasă nu poate organiza activități pentru care nu poate fi înființată o asociație, astfel cum este definită în Legea privind asociațiile (503/1989), sau pentru care o asociație poate fi înființată numai cu condiția obținerii unei autorizații.

În plus, în conformitate cu art.25 din Legea privind libertatea de religie, instanța competentă din municipalitatea în care o comunitate religioasă înregistrată are sediul social poate, în urma unei acțiuni introduse de Ministerul Educației, de un procuror sau de un membru al comunității religioase, să declare dizolvarea acestei comunități dacă aceasta acționează în mod substanțial împotriva legii sau a scopului său stabilit în statutul comunității. Documentele sau arhivele unei comunități religioase înregistrate sunt publice și deschise în anumite condiții. Transparența în ceea ce privește funcționarea și informațiile despre comunitate se limitează la dispozițiile privind Registrul comunităților religioase. Cu toate acestea, supravegherea este efectuată de Ministerul Educației, de membrii comunității și, în cazuri grave, de poliție.

Legea privind libertatea religioasă nu conține dispoziții privind punerea la dispoziția publicului a datelor despre activitățile comunității religioase. Comunitățile religioase înregistrate sunt apropiate, prin natura lor, de asociațiile de drept civil reglementate în Legea privind asociațiile. Principala diferență constă în aceea că aceste comunități religioase au natură ideologică și că o persoană poate face parte doar dintr-o singură comunitate religioasă înregistrată. În cazul asociațiilor, informațiile privind activitățile comunităților religioase nu sunt, de regulă, publice. După cum s-a menționat, informațiile reglementate în secțiunea 22 din Legea privind libertatea religioasă sunt publice, deoarece sunt înscrise în Registrul comunităților religioase.

Modificările la statutul comunității, înregistrate în Registrul comunităților religioase, devin publice. În plus față de comunitățile religioase înregistrate, Biserica Evanghelică Luterană din Finlanda și Biserica Ortodoxă din Finlanda au propriile reglementări privind publicitatea activităților lor. Întrucât acestea sunt comunități religioase mari, reglementările lor sunt relevante, în special în comparație cu reglementările privind alte comunități religioase înregistrate în conformitate cu Legea privind libertatea religioasă.

Biserica Evanghelică Luterană din Finlanda are aproximativ 3,6 milioane de membri (2022). Un membru al bisericii aparține parohiei în care își are locuința. Parohiile au o vastă independență funcțională, financiară și administrativă; cel mai înalt organ de decizie al parohiei este consiliul bisericesc, iar consiliul comun al bisericii ia cele mai importante decizii în asociație. În anul 2021, Biserica a totalizat aproximativ 912 milioane EUR venituri din impozitele bisericești plătite de membrii săi.

Reglementările privind informațiile publice și arhiva Bisericii Evanghelice Luterane se regăsesc în [Legea Bisericii \(652/2023\)](#). În art.4 al capitolului 6 se arată următoarele: *organizarea gestiunii financiare este prezentată mai detaliat în [regulamentele financiare](#) adoptate de Consiliul Bisericii, de Consiliul bisericesc comun sau de Consiliul eparhial. Consiliul Bisericii aprobă regulamentele financiare ale Fondului central al Bisericii. Cu excepția cazului în care se prevede altfel în prezentul act sau în Statutul Bisericii, [Legea contabilității \(1336/1997\)](#) și [Legea privind auditul administrației publice și al finanțelor publice \(1142/2015\)](#) se aplică obligațiilor contabile, evidenței contabile și situațiilor financiare ale parohiilor, ale federațiilor parohiale și ale Fondului Central Bisericesc.*

De la începutul anului 2016, parohiile primesc finanțare de la stat în locul deducerilor din impozitul pe profit acordate anterior de stat; valoarea finanțării, în 2021, a fost de 108 milioane EUR. Cu aceste sume, parohiile îndeplinesc sarcinile sociale atribuite bisericii:

- administrarea cimitirelor;
- întreținerea clădirilor bisericești valoroase din punct de vedere cultural și istoric;
- întocmirea și actualizarea evidențelor bisericești;
- asigurarea accesului turiștilor, în special vara.

Membrii Bisericii Evanghelice Luterane plătesc impozit bisericesc o dată cu plata impozitului de stat și local. Quantumul impozitului se stabilește în funcție de cota de impozit pe venit a parohiei; în funcție de parohie, taxa bisericească este de 1-2 puncte procentuale. De exemplu, pentru un venit mediu, impozitul bisericesc este de 356 EUR pe an (2021); la nivel național, media impozitului bisericesc pe an este de 247 EUR/membru (2021). [Reforma asigurărilor sociale de la 1 ianuarie 2023](#) (în care responsabilitatea organizării operațiunilor de asistență socială și medicală și de salvare a fost transferată de la primării și asociații municipale către zonele de asistență socială²²) afectează quantumul impozitului bisericesc în unele parohii.

Pe pagina oficială a Bisericii Evanghelice Luterane, sunt publicate anual [statistici](#) privind activitățile acesteia, evidența membrilor și a parohiilor, personalul, investițiile, situația economică etc.

[Biserica Ortodoxă din Finlanda](#) are o largă autonomie internă și este formată din trei eparhii: Helsinki, Kuopio-Karelia și Oulu. De la 1 ianuarie 2022, funcționează 10 parohii, iar fiecare dintre acestea are mai multe comunități de altar. În Finlanda există aproximativ 150 de biserici și săli de rugăciune. Reglementările privind organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe se regăsesc în [Legea privind Biserica Ortodoxă \(985/2006\)](#). [Documentele](#) canonice, cele referitoare la activitățile desfășurate, cele

²² <https://soteuudistus.fi/hyvintointialueet>

privind administrarea și salarizarea, instrucțiunile, taxele etc. sunt publicate pe pagina oficială a Bisericii Ortodoxe din Finlanda.

Întrucât cele două biserici menționate au sarcini administrative publice și sunt instituții guvernate de dreptul public, acestea sunt obligate să respecte reglementări mai largi privind publicitatea și arhivarea. Atât prevederile [Legii privind transparența activităților autorităților publice \(621/1999\)](#), cât și cele ale [Legeii arhivelor \(831/1994\)](#) se aplică integral Bisericii Ortodoxe. Prevederile Legii privind transparența activităților autorităților publice se aplică, de asemenea, Bisericii Evanghelice Luterane atunci când Legea privind Biserica Evanghelică Luterană nu reglementează altfel.

Potrivit informațiilor publicate de Ministerul de Finanțe, membrii Bisericii Evanghelice Luterane și ai Bisericii Ortodoxe sunt supuși impozitului bisericesc. Fiecare parohie este responsabilă pentru determinarea anuală a cotelor de impozitare respective. În 2023, cotele impozitului bisericesc variază între 1,00% și 2,10%.²³

Germania

Cele mai importante reglementări privind relația dintre stat și comunitățile religioase din Germania pot fi găsite în art.4 și art.140 din Legea fundamentală ([Grundgesetz](#)-GG). Aceste norme constituționale se aplică în mod egal tuturor comunităților religioase și ideologice.

Comunitățile religioase (sau societățile religioase), conform informațiilor prezentate de Ministerul Federal al Afacerilor Interne ([BMI](#)), sunt înțelese ca fiind: asociații care își propun să se dedice practicării în comun a religiei lor. Obiectul comunității religioase constă în cultivarea/prețicarea unei confesiuni religioase comune. Alte scopuri, cum ar fi păstrarea culturii sau a tradițiilor, nu constituie aspecte specifice unei comunități religioase.

Comunitățile religioase servesc la îndeplinirea integrală a sarcinilor stabilite de confesiunea religioasă. Acest lucru le deosebește de asociațiile religioase, care sunt dedicate doar unor aspecte parțiale ale vieții religioase.

În principiu, comunitățile religioase din Germania sunt libere, în conformitate cu dispozițiile Legii fundamentale, să se organizeze în conformitate cu imaginea proprie și cu tradiția lor. În calitate de comunități religioase, acestea au, de asemenea, dreptul la așa-numitul drept de autodeterminare.

²³ <https://vm.fi/en/taxation-of-earned-income>

Organizarea credincioșilor în comunități religioase este, de asemenea, o condiție prealabilă esențială pentru interacțiunea dintre stat și comunitățile religioase. Acest lucru se referă, de exemplu, la serviciile pastorale, educația religioasă, colectarea taxelor bisericești.²⁴

În ceea ce privește statutul de persoană juridică de drept public (*Körperschaft des öffentlichen Rechts*)²⁵, Ministerul Federal de Interne explică după cum urmează: *comunitățile religioase pot, în principiu, să utilizeze forma juridică de drept privat pentru organizarea lor juridică (asociație cu sau fără capacitate juridică). În anumite condiții, acestea au dreptul de a se organiza în conformitate cu dreptul public (statut de persoană juridică). Acest statut este asociat cu drepturi speciale, cum ar fi dreptul de a percepe taxe de la membrii lor. Comunitățile religioase organizate ca persoane juridice de drept public se bucură, de asemenea, de alte beneficii, cum ar fi scutirea de taxe și impozite.*²⁶

În măsura în care comunitățile religioase sunt organizate ca societăți de drept public (conform art.140 din Legea fundamentală, coroborat cu art.137 alin.5 din Constituția de la Weimar-[WRV](#)), controlul financiar în cadrul structurii ierarhice a statului (de exemplu, în cadrul aparatului administrativ al statului) nu este posibil, deoarece comunitățile religioase nu sunt integrate în administrația de stat și sunt fundamental diferite de o persoană juridică de drept public în sensul legislației privind organizarea statului.

O obligație de transparență și de control există, în esență, doar în domeniul colectării taxelor bisericești în temeiul art.140 GG, coroborat cu art.137 alin.6 WRV și – acolo unde este cazul, acest lucru se aplică și comunităților religioase de drept civil – în utilizarea fondurilor de stat. Aceasta este în primul rând o chestiune de gestiune bugetară și economică a statului, care este supusă în mod necondiționat auditului de stat. În acest context, comunitățile religioase au calitatea de beneficiari "obișnuiți" (privați), motiv pentru care este posibil să se dispună un audit de stat cu privire la utilizarea fondurilor. Competențele corespunzătoare rezultă din art.91 al Legii bugetului federal ([BHO](#)), precum și din dispozițiile comparabile de la nivel de land.²⁷

²⁴ <https://www.bmi.bund.de/DE/themen/heimat-integration/gesellschaftlicher-zusammenhalt/staat-und-religion/religionsverfassungsrecht/religionsverfassungsrecht-node.html>

²⁵ <https://eurel.info/spip.php?article106>

²⁶ Subvenționarea comunităților religioase, 2019, <https://www.bundestag.de/resource/blob/662040/31b58a30692342947154a1c0a85619f7/WD-10-048-19-pdf-data.pdf>

²⁷ Germany, Deutscher Bundestag, ECPRD Request No.5525, <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/849869>

La rândul lor, comunitățile religioase organizate în temeiul dreptului civil sunt, de asemenea, supuse unei obligații de transparență și de control, dacă legile care reglementează forma juridică respectivă conțin dispoziții corespunzătoare.²⁸

În conformitate cu art.140 GG coroborat cu art.137 alin. 4 WRV, comunitățile religioase sunt, în principiu, libere să adopte, de exemplu, o formă juridică prevăzută în Codul comercial ([HGB](#)) și să funcționeze în conformitate cu reglementările privind ținerea corectă a registrelor comerciale. În domeniul guvernantei corporative private, transparența și controlul financiar au crescut, de asemenea, în mod considerabil de la adoptarea Legii privind controlul și transparența în afaceri ([KonTraG](#)). Semnificația practică a reglementărilor menționate anterior pentru comunitățile religioase de drept privat este, totuși, destul de limitată, deoarece acestea au preferat întotdeauna să se organizeze sub formă de asociații, deși legea privind asociațiile nu conține mecanisme comparabile de transparență și control.

În ceea ce privește finanțarea bisericilor din Germania, studiul Serviciului de cercetare al Bundestag-ului – [Finanțarea bisericilor din Germania și rolul special al așa-numitelor subvenții de stat](#) – prezintă detaliat sursele de venituri (taxe, subvenții de stat și venituri din activități proprii) și arată că acestea sunt gestionate în mod relativ transparent; există rapoarte publice privind modul în care sunt folosiți banii, iar comitetele formate din reprezentanți ai bisericii și laici controlează cheltuielile.

În general, bisericile și comunitățile religioase păstrează arhive accesibile publicului²⁹; printre cele mai importante enumerăm:

- [Biserica Protestantă din Germania: Arhivele Centrale din Berlin](#);
- [Biserica Catolică \(Conferința Episcopală\): Arhivele Bisericii Catolice](#);
- [Consiliul Central al Evreilor din Germania: Arhiva Centrală pentru Cercetarea Istoriei Evreilor din Germania](#).

Costurile și salariile pentru învățământul religios în școlile de stat, stabilite în Legea fundamentală, sunt finanțate de landuri. Cheltuielile pentru capelanii din armată și penitenciare sunt, de asemenea, finanțate parțial de landuri. Statul continuă să facă plăți regulate către principalele biserici creștine. Aceste plăți datează încă de la secularizarea proprietății Bisericii, în special de la [Reichsdeputationshauptschluss](#) din 1803, și reprezintă plăți compensatorii pentru exproprierea proprietăților Bisericii. În conformitate cu art.140 GG și art.138 WRV, aceste plăți ar trebui să fie înlocuite cu o plată unică în sumă forfetară. Cu toate acestea, în lipsa unei legi care să reglementeze principiile acestei înlocuiri, plățile regulate continuă să fie efectuate chiar și în prezent. În plus, se consideră că o astfel de înlocuire ar reprezenta o presiune prea mare asupra bugetului public. Comunitățile religioase, ca și alte instituții sociale și culturale,

²⁸ Die finanziellen Rahmenbedingungen kirchlichen Handelns, Essener Gesprächs zum Thema Staat und Kirche 47, <https://religion-weltanschauung-recht.net/2012/03/13/die-kirchen-und-das-liebe-geld-tagungsbericht-des-47-essener-gesprachs-zum-thema-staat-und-kirche-2012/>

²⁹ <https://www.wgff.de/linkliste.php?subject=kirchenarchive>

primesc, de asemenea, subvenții specifice din partea statului, de exemplu, pentru a construi spitale sau centre de zi. Activitățile organizațiilor de acțiune socială ale Bisericii sunt mai mult sau mai puțin finanțate din plățile efectuate către serviciile sociale. Aceste plăți sunt efectuate în general de către organizațiile de asigurări sociale.³⁰

Potrivit informațiilor prezentate de [Conferința Episcopilor Catolici Germani](#), planurile bugetare și situațiile financiare anuale sau conturile anuale sunt publicate în mod constant în ultimii ani. Utilizarea subvențiilor guvernamentale, de exemplu, pentru proiecte de dezvoltare, este verificată anual în cadrul procedurilor de audit ale ministerelor responsabile. Mulți dintre beneficiarii de subvenții bisericești desemnează din proprie inițiativă auditori externi. Organizațiile de ajutorare a Bisericii sunt supuse, în plus, controlului și supravegherii de către consiliile administrative responsabile. O evaluare suplimentară este efectuată în mod regulat de către [Institutul Central German](#), care conferă organizațiilor de ajutorare [sigiliul de donație](#) pentru gestionarea *cu atenție, responsabilitate și în mod transparent a fondurilor alocate*.³¹

Grecia

În conformitate cu articolul 3 din [Constituția Republicii Elene](#), *religia predominantă în Grecia este cea a Bisericii Ortodoxe Răsăritene a lui Hristos. Biserica Ortodoxă a Greciei, recunoscându-L pe Domnul nostru Iisus Hristos ca fiind capul ei, este unită în mod inseparabil în doctrină cu Marea Biserică a lui Hristos din Constantinopol și cu orice altă Biserică a lui Hristos de aceeași doctrină, respectând neabătut, ca și acestea, sfintele canoane apostolice și sinodale și tradițiile sacre. Ea este autocefală și este administrată de Sfântul Sinod al Episcopilor slujitori și de Sfântul Sinod Permanent provenit din acesta și adunat după cum specifică Carta statutară a Bisericii.*

De asemenea, în Constituția Greciei, articolul 13 subliniază că *libertatea conștiinței religioase este inviolabilă. Beneficiul drepturilor și libertăților civile nu depinde de convingerile religioase ale individului. Toate religiile cunoscute sunt libere, iar riturile lor de cult se desfășoară nestingherite și sub protecția legii. Practicarea riturilor de cult nu are voie să aducă atingere ordinii publice sau bunelor uzanțe. Prozelitismul este interzis. Slujitorii tuturor religiilor cunoscute sunt supuși de către stat la aceeași supraveghere și la aceleași obligații față de acesta ca și cei ai religiei predominante. Nimeni nu va fi scutit de îndeplinirea obligațiilor față de stat și nici nu va putea refuza să se conformeze legilor din cauza convingerilor sale religioase. Niciun jurământ nu va fi impus sau administrat, cu excepția celor specificate de lege și în forma stabilită de lege.*

³⁰ <https://eurel.info/spip.php?rubrique81>

³¹ <https://www.dbk.de/themen/kirche-und-geld/finanzen-allgemein>

Legea 4301/2014 stabilește cadrul de funcționare a organizațiilor religioase. În Articolul 1 se arată că o organizație religioasă este constituită atunci când un număr suficient de persoane fizice cu o anumită confesiune religioasă aparținând unei religii cunoscute, stabilite permanent într-o anumită zonă geografică, au ca scop practicarea în comun a cultului acesteia și îndeplinirea îndatoririlor cerute de confesiunea comună a membrilor săi.

În temeiul acestei legi, organizațiile religioase devin persoane juridice prin înregistrarea lor în registre publice speciale ținute la instanțele districtuale (art.2). La momentul înregistrării, trebuie să se precizeze următoarele (art.4):

- a) *denumirea, care trebuie să conțină (...) mențiunea "Persoană juridică religioasă";*
- b) *sediul social;*
- c) *structura organizatorică internă;*
- d) *organele de conducere, condițiile de numire sau de desemnare și de încetare a acestora și regulile de funcționare;*
- e) *condițiile de desemnare, de alegere sau de selectare a funcționarilor religioși;*
- f) *modul de reprezentare în justiție și în afara acesteia;*
- g) *condițiile de intrare, retragere și expulzare a membrilor săi, precum și drepturile și obligațiile acestora;*
- h) *condițiile în care organul colectiv suprem se convoacă, se întrunește și ia decizii; resursele sale și originea acestora;*
- i) *orice relații, interdependențe, legături spirituale și administrative cu o persoană religioasă națională, precum și cu comunități sau organizații religioase din străinătate;*
- j) *condițiile de modificare a regulamentului;*
- k) *condițiile de dizolvare a persoanei juridice.*

În conformitate cu articolul 10 din lege, autoritatea de supraveghere poate efectua inspecții periodice sau inopinate pentru a verifica funcționarea legală a persoanei juridice.

Legea 4763/2020, care a modificat Legea 4610/2019, stabilește cadrul instituțional privind arhivele istorice și ecleziastice. Articolul 120 din lege prevede următoarele:

Arhivele Bisericii Greciei, ale Bisericii din Creta, ale Sfințelor Mitropolii din Dodecanez și ale Exarhatului Patriarhal din Patmos sunt clasificate ca arhive ecleziastice. Arhivele comunităților religioase sunt definite ca fiind toate materialele arhivistice produse sau păstrate:

- a) *la Muftiții din Tracia și la entitățile juridice de drept din Tracia;*
- b) *la Consiliul Central al Comunităților Evreiești și Comunitățile Evreiești;*

- c) *la organizația de gestionare a proprietăților Vakuf³² din Kos și organizației de gestionare a proprietăților Vakuf din Rodos, precum și Vakuf-urilor private din Rodos;*
- d) *la entitățile juridice religioase și ecleziastice;*
- e) *la templele sau casele de caritate care funcționează legal ale altor religii sau confesiuni cunoscute.*

În același articol, se mai arată că accesul publicului la arhivele ecleziastice este permis (...) de către Sfântul Sinod (...). Accesul publicului la arhivele muftiților din Tracia, în ceea ce privește documentele referitoare la exercitarea competențelor judiciare ale muftiților, este permis în conformitate cu dispozițiile privind dreptul de acces la hotărârile judecătorești, la procesele-verbale și la toate tipurile de documente produse în fața instanțelor civile ordinare, iar în ceea ce privește alte documente, se aplică dispozițiile în vigoare privind accesul la documente și date publice și orice alte dispoziții mai specifice din Codul de organizare a instanțelor. Accesul publicului la registrele religioase ale celorlalte organizații este autorizat prin decizia organului de conducere competent al organizației respective.

În ceea ce privește arhivele bisericești, este recunoscut că Biserica Greciei păstrează o arhivă istorică uriașă, accesibilă publicului, pe site-ul său oficial.

În ceea ce privește finanțele, articolul 7(1) din Legea 4301/2014 se referă la bunurile și veniturile persoanelor juridice religioase. Mai exact, *bunurile unei persoane juridice religioase provin din contribuțiile voluntare regulate sau extraordinare ale membrilor săi, din donații sau moșteniri, din ajutoarele primite de la persoanele juridice naționale recunoscute (...). Aceasta poate obține împrumuturi de la instituții bancare naționale sau străine care funcționează legal și poate efectua strângeri de fonduri, în conformitate cu dispozițiile în vigoare, în scopuri caritabile specifice.*

Așa cum s-a menționat mai sus, atunci când o organizație religioasă este înregistrată în registrele publice speciale, actul de constituire semnat de toți fondatorii - membrii cu datele complete de identitate și de reședință, mărturisirea de credință, numele membrilor administrației, din care face parte în mod obligatoriu și preotul comunității, un curriculum vitae complet al acestuia din urmă, din care să reiasă eventualele studii religioase, modul și momentul numirii, alegerii sau selecției sale în această funcție, o listă a membrilor administrației religioase, o listă a membrilor comunității religioase.

³² *Βακούφι / Waqf*, <https://www.vgm.gov.tr/foundations-in-turkiye/foundations-in-turkiye/what-is-foundation-waqf>

În plus, în conformitate cu articolul 14 din lege, Ministerul Educației și Cultelor ține un registru electronic al persoanelor juridice religioase și ecleziastice. Ministerul Educației și Cultelor poate posta pe internet, în mod liber accesibil publicului, o aplicație electronică de confirmare a înregistrării unei anumite persoane în registrul preoților și al comunității religioase din care face parte.³³

Letonia

În conformitate cu articolul 99 din [Constituția Republicii Letonia](#), *fiecare persoană are dreptul la libertate de gândire, conștiință și religie. Biserica este separată de stat.*

Transparența activității organizațiilor religioase este reglementată de [Legea privind organizațiile religioase](#), de [Regulamentul nr.380 al Cabinetului privind conturile anuale și contabilitatea organizațiilor religioase și a instituțiilor acestora în sistem de înregistrare simplă](#) și de [Regulamentul nr. 930 al Cabinetului privind procedurile prin care organizațiile religioase trebuie să prezinte un raport în legătură activitățile lor.](#)

Legea privind organizațiile religioase prevede în Secțiunea 3 următoarele:

(1) Organizațiile religioase sunt congregațiile, asociațiile religioase (biserici), eparhiile și diviziunile înregistrate în conformitate cu procedurile prevăzute de prezenta lege.

(2) Adepții unei religii sau confesiuni se unesc într-o congregație pe baza principiului participării voluntare, pentru a desfășura activități religioase pe un anumit teritoriu, precum și alte tipuri de operațiuni în conformitate cu actele normative în vigoare.

(3) O asociație religioasă (biserică) reunește congregațiile unei confesiuni înregistrate în conformitate cu procedurile prevăzute de prezenta lege.

(4) O dieceză este o unitate administrativă teritorială a structurii organizatorice a unei asociații religioase (biserică) prevăzută în dispozițiile canonice ale confesiunii respective, care este supravegheată de un episcop.

(5) O diviziune este o unitate a structurii organizaționale a unei asociații religioase (biserică) prevăzută în statutul (constituția, regulamentele) asociației religioase (bisericii) relevante și înființată de congregații, cu proceduri de gestionare și un organism de gestionare separate.

De asemenea, potrivit legii letone, organizațiile religioase:

- dobândesc statut de persoană juridică după înregistrarea lor, potrivit procedurii prevăzute de lege (Secțiunea 13);
- angajează personal, în conformitate cu legislația muncii (Secțiunea 14);
- activitățile religioase se pot desfășura în locuri publice numai de către organizații religioase cu acordul autorităților locale;

³³ Greece, ECPRD Request No.5525, <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/849869>

- au dreptul de a desfășura activități economice. În cazul în care veniturile unei organizații religioase, obținute din activitatea economică pe parcursul unui an calendaristic, depășesc de 500 de ori salariul minim lunar stabilit de guvern pentru perioada în cauză, această organizație trebuie să înființeze propria societate comercială, în conformitate cu legislația în vigoare. Veniturile din profitul obținut ca urmare a activității economice se utilizează în scopurile prevăzute de statutul organizației religioase. Organizațiile religioase țin evidența, întocmesc rapoarte și plătesc impozite, în conformitate cu legislația în vigoare (Secțiunea 15);
- pot deține bunuri mobile și imobile. Dreptul de dispoziție asupra bunurilor imobile aparține numai organelor de conducere ale organizațiilor religioase, dacă în statut nu este specificat altfel. Organizațiile religioase au obligația de a întreține bisericile, obiectele de artă și alte bunuri recunoscute ca făcând parte din patrimoniu, în conformitate cu cerințele stabilite prin [Legea privind protecția monumentelor culturale](#). Bisericele și obiectele rituale nu pot fi ipotecate și nu pot face obiectul unei recuperări la cererea creditorilor.

În Secțiunea 5, legea prevede că statul este separat de Biserică; statul ocrotește drepturile organizațiilor religioase, iar autoritățile centrale și locale nu au dreptul să intervină în activitățile religioase. Conformitatea activităților organizațiilor religioase cu legea va fi monitorizată de instituțiile de drept, care vor informa Ministerul Justiției cu privire la încălcarea prevederilor legale sau a reglementărilor specifice. Totodată, se prevede că predarea religiei creștine în școlile publice se finanțează de la bugetul de stat

[Consiliul pentru Activități Religioase](#) este un organ consultativ al cărui statut este aprobat de Cabinet; obiectivul funcționării Consiliului pentru Activități Religioase îl constituie promovarea și îmbunătățirea cooperării dintre stat și organizațiile religioase.

În conformitate cu prevederile Secțiunii 14, organizațiile religioase trebuie să prezinte anual Ministerului Justiției un raport cu privire la activitățile lor, cel târziu la 1 martie, în conformitate cu procedurile prevăzute de Cabinet, prin [Regulament](#). Ministerul Justiției publică aceste informații pe site-ul său oficial: <https://www.tm.gov.lv/lv/2021-gada-publiskie-parskati> .

Legea nu conține dispoziții referitoare la accesul publicului la arhivele organizațiilor religioase. Site-ul [Arhivelor Naționale Letone](#) conține o secțiune dedicată documentelor și statisticilor bisericești.

Legea privind Biserica Ortodoxă din Letonia statuează că Biserica Ortodoxă Letonă are statut de persoană juridică; articolul 8 prevede următoarele:

- *Biserica asigură păstrarea și folosirea monumentelor culturale aflate în proprietatea sau în posesia sa, în conformitate cu actele normative care reglementează protecția monumentelor culturale.*
- *Biserica asigură disponibilitatea monumentelor culturale aflate în proprietatea sau în posesia sa pentru inspecție publică, în conformitate cu procedurile stabilite de Biserică.*
- *Statul participă la finanțarea costurilor privind monumentele culturale aflate în proprietatea sau în posesia Bisericii, precum și la conservarea și restaurarea monumentelor culturale de importanță națională care nu sunt în folosință economică, în conformitate cu procedura stabilită prin legi și regulamente, în limita resurselor financiare prevăzute în legea anuală a bugetului de stat. Municipality are dreptul de a participa la conservarea și restaurarea monumentelor culturale de importanță economică locală neutilizabile, precum și a celor de importanță națională situate în Valgunde.*

În continuare, articolele 17 și 18 prevăd următoarele:

- Raportul privind utilizarea fondurilor de la bugetul de stat alocate Bisericii se întocmește de către Biserică, în conformitate cu procedurile specificate în Legea bugetului și gestiunii financiare și se depune la Ministerul Finanțelor;
- Biserica va transmite în scris Ministerului Justiției lista persoanelor care au statutul de cleric al Bisericii și au dreptul să desfășoare activitățile menționate de lege, precum și informații despre aceste persoane. Cabinetul de Miniștri stabilește tipul de informații care trebuie transmise Ministerului Justiției, procedurile și termenele de depunere și actualizare a acestora;
- Biserica va notifica în scris Ministerului Justiției modificările aduse informațiilor, în termen de două săptămâni;
- Informațiile transmise Ministerului Justiției sunt disponibile publicului.

Luxemburg

Articolul 19 din Constituția Marelui Ducat de Luxemburg stipulează că libertatea religiilor, a exercitării publice a acestora, precum și libertatea de manifestare a opiniilor religioase sunt garantate, cu excepția represiunii delictelor comise cu ocazia exercitării acestor libertăți.

Arhivele aparținând cultelor religioase sunt accesibile publicului, potrivit Legii din 17 august 2018 privind arhivele, pe portalul Arhivelor diecezane, unde sunt puse la dispoziția cercetătorilor și a tuturor persoanelor interesate peste 200.000 de fișiere digitale din registrele catolice, care acoperă perioada cuprinsă între secolele XVII și XX.

Începând din 2015, între Guvern și comunitățile religioase înregistrate în Luxemburg sunt încheiate convenții care reglementează relațiile administrative și financiare (Biserica Catolică, Comunitatea evreiască, Biserica protestantă, Comunitatea musulmană, Biserica Anglicană și Biserica Ortodoxă).

În vederea încheierii unei convenții cu statul, o comunitate religioasă trebuie să fie o religie recunoscută la nivel mondial și să fi stabilit un organism reprezentativ oficial cu care guvernul poate interacționa. Comunitățile fără convenții semnate, cum ar fi Biserica Nouă Apostolică, funcționează liber, dar nu primesc finanțare de la stat. Credința Baha'i nu are o convenție cu statul, dar a înființat o fundație care îi permite să primească donații deductibile fiscal. Nivelurile de finanțare guvernamentală pentru cele șase grupuri religioase sunt specificate în fiecare convenție și rămân aceleași în fiecare an, cu excepția ajustărilor în funcție de inflație. Nivelurile inițiale de finanțare stabilite în 2016 au fost: 6,75 milioane EUR pentru comunitatea catolică; 450.000 EUR pentru comunitatea protestantă; 450.000 EUR pentru comunitatea musulmană; 315.000 EUR pentru comunitatea evreiască; 285.000 EUR pentru comunitatea ortodoxă și 125.000 EUR pentru comunitatea anglicană. Prin lege, personalul clerical al comunităților religioase recunoscute, angajat până în 2016, continuă să își primească salariile de la guvern și beneficiază de drepturile din cadrul sistemului de pensii finanțat de guvern.

Grupurile religioase trebuie să prezinte conturile și raportul de activitate unui auditor guvernamental pentru examinarea și verificarea modului în care au fost cheltuite fondurile alocate. Conform dispozițiilor din convenții, finanțarea guvernamentală către o comunitate religioasă poate fi anulată dacă guvernul constată că aceasta nu respectă niciunul dintre cele trei principii convenite de comun acord: respectarea drepturilor omului, a legislației naționale și a ordinii publice.³⁴

Polonia

Constituția Republicii Polone nu conține dispoziții privind finanțarea bisericilor și a confesiunilor religioase. În conformitate cu articolul 25:

Bisericile și alte organizații religioase sunt egale în drepturi.

Autoritățile publice din Republica Polonă sunt echidistante în chestiunile legate de convingerile personale, fie că sunt religioase sau filozofice, ori în legătură cu viziunea asupra vieții, asigurând libertatea de exprimare a acestora în mediul social.

Relația dintre stat și biserici și alte organizații religioase are la bază principiul respectării autonomiei și independenței fiecăreia în sferile proprii de activitate, precum și principiul cooperării pentru binele individual și comun.

³⁴ Raport 2021, US Department of State, <https://www.state.gov/reports/2021-report-on-international-religious-freedom/luxembourg/>

Relațiile dintre Republica Polonă și Biserica Romano-Catolică sunt stabilite printr-un tratat internațional încheiat cu Sfântul Scaun și prin lege.

Relațiile dintre Republica Polonă și celelalte biserici și organizații religioase sunt stabilite prin legile adoptate în baza acordurilor încheiate între Consiliul de Miniștri și reprezentanții oficiali ai acestora.

De fapt, subvențiile publice sunt disponibile pentru toate confesiunile religioase, în aceleași condiții legale stabilite de stat. În conformitate cu hotărârea din 14 decembrie 2009, Tribunalul Constituțional polonez a constatat că "bugetul de stat poate oferi sprijin financiar pentru activitățile bisericilor și ale altor culte religioase, dacă legea garantează criteriile obiective pentru astfel de subvenții publice".

Articolul 10 din Legea din 17 mai 1989 privind garantarea libertății de conștiință și de religie prevede că "Republica Polonă este un stat laic, neutru în materie de religie și convingeri. Statul nu subvenționează și nu finanțează bisericile și alte confesiuni religioase. Derogările de la această regulă generală sunt stabilite prin acte speciale".

Pe teritoriul Republicii Polone există 15 culte și asociații religioase ale căror relații cu statul sunt reglementate prin acte juridice separate. Restul cultelor și asociațiilor religioase, a căror situație juridică nu este reglementată de un act separat, funcționează în temeiul dispozițiilor Legii din 17 mai 1989. Aceste entități sunt înregistrate în Registrul cultelor și asociațiilor religioase, sub autoritatea Ministerului Afacerilor Interne și Administrației.³⁵

Actele normative menționate mai sus acordă bisericilor și asociațiilor religioase personalitate juridică, însă nu conțin dispoziții privind transparența activităților acestor instituții.

Fondul bisericesc a fost înființat în temeiul articolului 8 din Legea din 20 martie 1950 privind confiscarea de către stat a proprietăților ipotecate, garantarea terenurilor arabile pentru pastori și înființarea Fondului bisericesc, ca formă de despăgubire a bisericilor pentru proprietățile expropriate de stat. În Polonia comunistă, cele mai importante sume au fost cheltuite pentru finanțarea așa-numitei Mișcări a preoților patrioți și a confesiunilor religioase necatolice. În acea perioadă, Fondul bisericesc a fost lipsit de autonomie financiară și de independența procesului decizional, în favoarea Oficiului pentru afaceri religioase. Valoarea bunurilor confiscate a fost greu de evaluat din cauza datelor insuficiente de care dispunea statul. Din 1990, Fondul bisericesc este o rubrică bugetară separată în partea 43 a bugetului de stat, administrată de Ministerul Afacerilor Interne și Administrației. În conformitate cu principiul egalității în drepturi a bisericilor și a altor confesiuni religioase, astfel cum este formulat la articolul 25 alin.1 din Constituție, statul oferă sprijin financiar pentru toate confesiunile religioase cu statut juridic înregistrat în Polonia.³⁶

În conformitate cu noile reglementări, Fondul bisericesc oferă asistență financiară pentru următoarele obiective: contribuțiile la asigurările sociale și la asistență medicală

³⁵ <https://www.gov.pl/web/mswia/departament-wyznan-religijnych-oraz-mniejszosci-narodowych-i-etnicznych>

³⁶ <https://www.gov.pl/web/mswia/relacje-panstwa-z-kosciolami>

ale clerului, astfel cum se prevede în reglementările relevante în materie de asigurări, sprijinirea activităților caritabile și educaționale ale Bisericii, precum și inițiativele sale în domeniul combaterii patologiilor sociale, renovarea și conservarea clădirilor cu valoare istorică.³⁷

Clericii sunt obligați să plătească impozit pe venit, în conformitate cu normele obișnuite, dacă lucrează ca profesori de religie în școli sau capelani în armată. Preoții sunt obligați să plătească impozit din activitățile pastorale. Subiectul impozitării este venitul din donațiile credincioșilor primite în legătură cu activitățile pastorale. Acest impozit (numit **impozit forfețar**) se plătește trimestrial. Suma depinde de funcția îndeplinită de preot și de numărul de locuitori ai parohiei.³⁸

Principiile de **impozitare a venitului persoanei juridice bisericești** depind de natura activității din care a fost obținut venitul. În cazul în care venitul a provenit din activități statutare (fără scop lucrativ), acesta este scutit de impozit și nu există obligația de a ține evidența impozitării. În cazul în care entitatea juridică ecleziastică a obținut venituri din activități nestatutare (obținerea de profit), aceasta este obligată la plata impozitului. Veniturile din activitățile comerciale ale persoanelor juridice bisericești și ale societăților comerciale ai căror acționari sunt numai aceste persoane sunt scutite de impozitare în partea în care au fost alocate, în anul fiscal sau în anul următor, în scopuri religioase, educaționale, științifice, culturale, caritabile și de îngrijire, conservare a monumentelor și a investițiilor în aceste scopuri. Persoanele juridice bisericești sunt scutite de impozitul pe bunurile imobiliare sau părțile acestora deținute sau folosite de acestea în baza unui alt titlu legal în scop nerezidențial, cu excepția părții ocupate pentru activitate comercială. Scutirea de impozit pe bunuri imobiliare acoperă bunurile imobile sau părți ale acestora destinate locuinței clerului și ale membrilor obștilor monahale, dacă: sunt înscrise în registrul monumentelor; destinația lor este de cămine în școli și seminarii, mănăstiri, case ale preoților pensionari; sunt situate în clădiri episcopale eparhiale.³⁹

În conformitate cu reglementările **Legii din 24 aprilie 2003 privind beneficiul public și munca voluntară**, contribuabilii pot dona 1% din impozitul pe venit unor organizații de utilitate publică. Bisericile și alte confesiuni religioase în sine nu sunt astfel de organizații, dar pot înființa organizații locale sau eparhiale, fundații, organizații de caritate, care trebuie să treacă printr-o anumită procedură de înregistrare (de exemplu, în 2009 contribuabilii au donat peste 95 milioane EUR). Ministerul de Finanțe oferă informații detaliate cu privire la scutirile la donațiile către organizațiile de utilitate publică înființate de biserici și confesiuni religioase.⁴⁰

³⁷ <https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny>

³⁸ Capitolul 4 din Legea din 20 noiembrie 1998 privind impozitul forfețar pe anumite venituri realizate de persoanele fizice, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/zryczaltowany-podatek-dochodowy-od-niektorych-przychodow-osiaganych-16832090>

³⁹ Art.40 din Legea din 4 iulie 1991 privind relația dintre stat și Biserica Ortodoxă Autocefală Polonă, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/stosunek-panstwa-do-polskiego-autokefalicznego-kosciola-16794248/art-40>

⁴⁰ <https://www.podatki.gov.pl/pit/ulgi-odliczenia-i-zwolnienia/darowizny-na-kult-religijny/>

În conformitate cu dispozițiile [Legii din 14 iulie 1983 privind arhivele și resursele arhivistice naționale](#), materialele arhivistice create ca urmare a activităților bisericilor și asociațiilor religioase și aflate în proprietatea acestora constituie o resursă arhivistică non-statală înregistrată.

Legea impune bisericilor și asociațiilor religioase obligația, în cazul în care creează sau depozitează materiale arhivistice, de a asigura condiții adecvate pentru depozitarea acestora, de a le proteja împotriva deteriorării, distrugerii sau pierderii și de a asigura conservarea necesară a acestor documente.⁴¹ Condițiile de acces la documentele de arhivă deținute de biserici sunt stabilite prin regulamente interne.⁴²

În concluzie, există un fond bisericesc în valoare anuală de circa 160.000.000 Złoty (circa 40.000.000 EUR) disponibil pentru toate cultele din Polonia, folosit în special pentru plata contribuțiilor preoților către bugetul de pensii și sănătate. Bisericile pot solicita atât subvenții publice, cât și fonduri europene pentru modernizarea și renovarea bisericilor și monumentelor, instalarea unor sisteme de încălzire etc. Activitățile fără caracter economic ale bisericilor și asociațiilor religioase (donații, contribuții ale credincioșilor, sume încasate pentru serviciile religioase etc.) nu sunt impozitate. Veniturile obținute din activități comerciale nu sunt impozitate, în măsura în care sunt utilizate (în anul în care au fost obținute sau în anul următor) pentru activități de cult, educaționale, științifice, culturale, caritabile, de conservare, reparare și reabilitare a bisericilor, monumentelor și obiectelor de cult etc. Sunt scutite de impozite și de plata drepturilor vamale articolele importate în scopuri caritabile, educaționale, cultural-științifice etc. Cetățenii pot direcționa 6% din venitul total către cultele religioase, sumă care reprezintă deduceri fiscale. Bisericile nu plătesc impozite pentru proprietățile utilizate în scopuri religioase. Scutirile vizează totodată și reședințele clerului, respectiv școlile, internatele etc. Bisericile plătesc însă taxele de proprietate asupra activelor imobiliare utilizate în scopuri comerciale (terenuri agricole, păduri etc.).⁴³

Spania

În primul rând, în ceea ce privește cadrul juridic referitor la cultele religioase din Spania, este important de menționat că articolul 14 din [Constituția Regatului Spaniei](#) stabilește principiul egalității în fața legii și interzicerea discriminării pe bază de religie, printre alte criterii. În plus, articolul 16 din Constituția spaniolă garantează libertatea ideologică și religioasă:

⁴¹ <https://archiwa.gov.pl/przekaz/jednostki-niepanstwowe/>

⁴² Arhivele bisericești din Polonia, <https://www.dhi.waw.pl/pl/informacje-fachowe/badania-historyczne-w-polsce/archiwa/archiwa-koscielne/>

⁴³ Statul și cultele religioase, p.75, <http://culte.gov.ro/wp-content/uploads/2018/11/BookRO.pdf>

1. *Libertatea ideologică, religioasă și de cult a persoanelor și a comunităților este garantată, fără alte restricții în exprimarea acestora, cu excepția celor necesare pentru menținerea ordinii publice protejate prin lege.*
2. *Nicio persoană nu poate fi obligată să își declare ideologia, religia sau convingerile sale.*
3. *Nicio religie nu are caracter statal. Autoritățile publice țin cont de credințele religioase ale societății spaniole și, în consecință, mențin relații de cooperare adecvate cu Biserica Catolică și cu alte culte.*

În al doilea rând, în cadrul ordinii constituționale, a fost adoptată [Legea organică 7/1980 privind libertatea religioasă](#). Articolul 5.1 al acesteia stabilește că *bisericile, confesiunile religioase și comunitățile religioase și federațiile acestora se bucură de personalitate juridică după ce au fost înscrise în registrul public corespunzător, care va fi creat în acest scop în cadrul Ministerului Justiției*. Legea menționată mai sus a fost dezvoltată prin [Decretul regal 594/2015 privind Registrul entităților religioase](#) și [Decretul regal 932/2013](#) prin care se înființează Comisia consultativă pentru libertatea religioasă.

Titlul IV din decretul privind Registrul entităților religioase stabilește ca principiu publicitatea registrului. Mai exact, articolul 30.1 stabilește că *registrul entităților religioase este public, iar cetățenii au dreptul de a avea acces la acesta, în condițiile stabilite de reglementările în vigoare*. Următoarele alineate stabilesc modul în care părțile interesate pot consulta registrul, precum și regimul certificărilor și copiilor care pot fi eliberate de către registru.

În ceea ce privește înregistrarea bisericilor, confesiunilor sau entităților religioase, Curtea Constituțională spaniolă a declarat că activitatea de înregistrare nu presupune ca stat să exercite un control "asupra diferitelor forme de expresie a activităților religioase" ([STC 46/2001](#)). De asemenea, Curtea a evidențiat că modul în care această activitate de înregistrare are un caracter reglementat, ca și în cazul altor registre publice, nu poate fi utilizat pentru a exercita un control asupra legitimității activităților religioase.

Toate reglementările referitoare la [registrul entităților religioase](#), precum și toate reglementările referitoare la [libertatea religioasă](#) sunt accesibile pe site-ul web al Ministerului Președinției, Relațiilor cu Parlamentele și al Memoriei Democratice.

În ceea ce privește legislația specifică privind transparența, merită menționată [Legea 19/2013 privind transparența, accesul la informațiile publice și buna guvernare](#). Articolele 2 și 3 din această lege stabilesc domeniul de aplicare și subiecții în materie de transparență, dar nu menționează în mod direct confesiunile sau entitățile religioase ca subiecți. Cu toate acestea, organizațiile religioase intră sub incidența acestei legi, în virtutea ajutorului public sau a subvențiilor pe care le primesc, dacă acestea sunt în conformitate cu parametrii stabiliți pentru entitățile private în același articol. Prin urmare, acest grup include confesiunile religioase care primesc fonduri publice de la stat, cu condiția să îndeplinească condițiile stabilite prin lege.

Biserica Catolică, prin intermediul [Conferinței Episcopale Spaniole](#), a creat un [portal de transparentă](#) și un [Oficiu pentru transparentă](#) unde oferă o prezentare completă a activităților desfășurate de Biserica Catolică, precum și destinația fondurilor pe care le primește de la statul spaniol.

În ceea ce privește arhivele, prin intermediul portalului arhivelor spaniole ([PARES](#)) și al [Arhivei Naționale Istorice Spaniole](#) pot fi consultate diferite arhive și colecții documentare, de exemplu, conform datelor Arhivei Naționale Istorice, în ceea ce privește colecția documentară referitoare la instituțiile ecleziastice, sunt conservate 2.090 de colecții documentare ale clerului obișnuit, care corespund unui număr de 26 de ordine religioase. În ceea ce privește clerul secular, sunt conservate 96 de colecții ale catedralelor și 2.011 ale bisericilor parohiale, ale bisericilor colegiale și ale pustnicilor, printre altele.⁴⁴

În general, acestea sunt documente publice și sunt accesibile oricărei persoane interesate să le consulte, cu respectarea anumitor cerințe formale. Cu toate acestea, unele dintre documentele și colecțiile păstrate în Arhivele Istorice Naționale nu pot fi consultate în mod liber de către utilizatori, deoarece accesul la acestea, precum și reproducerea și difuzarea lor, pot intra în conflict cu alte drepturi. Descrierea și imaginea digitală a documentelor pot fi accesate prin intermediul site-ului PARES.

Culte religioase care intră în domeniul de aplicare a [Legii 19/2013](#), menționată anterior, sunt obligate să publice, în mod regulat și actualizat, informațiile a căror publicitate este relevantă pentru asigurarea transparenței activității lor legate de funcționarea și controlul acțiunii publice. Prin urmare, dispozițiile legii stabilesc condițiile, cerințele și canalele de publicare a informațiilor în cauză. De exemplu, articolele 5-11 stabilesc principiile generale de publicare a informațiilor, tipurile de informații care trebuie publicate, registrul activităților desfășurate, precum și verificarea respectării acestor obligații de transparență.

Pentru mai multe informații, Conferința Episcopală Spaniolă pregătește anual mai multe rapoarte relevante privind transparența bisericii din Spania. Acestea constau într-o analiză detaliată a formelor și metodelor de finanțare a bisericii spaniole, precum și a modului și a cuantumului în care a fost distribuită către dieceze și alte entități.⁴⁵

Conferința Episcopală Spaniolă a aprobat un [Regulament de responsabilitate](#) pentru entitățile de anvergură națională înregistrate în Registrul entităților religioase. De exemplu, acesta stabilește că entitățile înregistrate în Registrul entităților religioase trebuie să prezinte informații Oficiului pentru transparență al Conferinței Episcopale în două momente diferite. Pe de o parte, în termen de trei luni înainte de încheierea exercițiului financiar, acestea trebuie să prezinte un plan de acțiune și bugetul pentru

⁴⁴ *Clero Regular y Secular*, <http://censoarchivos.mcu.es/CensoGuia/fondoDetail.htm?id=559697>

⁴⁵ Raport de activitate 2021, <http://www.transparenciaconferenciaepiscopal.es/memoria.html>

următorul exercițiu financiar. Pe de altă parte, în termen de șase luni de la încheierea exercițiului financiar, trebuie să prezinte conturile anuale pentru exercițiul financiar.

Fundación Convivencia y Pluralismo (Fundația pentru pluralism și conviețuire) este o entitate publică înființată de Consiliul de Miniștri la 15 decembrie 2004, la propunerea Ministerului Justiției. Obiectivele sale sunt următoarele:

- promovarea libertății religioase, sprijinind anumite proiecte ale grupurilor și confesiunilor religioase care au semnat un acord de cooperare cu statul spaniol; oferirea unui spațiu de reflecție și dezbateră privind libertatea religioasă și locul acesteia în dezvoltarea unui cadru adecvat de conviețuire;
- promovarea standardizării religiei în societate.

Pentru a atinge aceste obiective, Fundația își dezvoltă activitatea în colaborare cu trei tipuri de parteneri:

- confesiunile religioase, oferind sprijin organismelor lor reprezentative și activităților acestora, precum și comunităților, bisericilor și entităților locale;
- societatea în general, ca inițiator al dezbaterii publice și ca spațiu de coeziune socială și de conviețuire;
- guvernele, în scopul adoptării unor politici de garantare a drepturilor, gestionând diferite aspecte ale diversității și pluralității pe întreg teritoriul național.

În concluzie, prin declarația anuală pe venit, fiecare contribuabil trebuie să își manifeste în mod expres disponibilitatea pentru direcționarea procentului de 0,7% din impozitul pe salariu. Totodată, ONG-urile ecleziastice beneficiază de finanțare, la fel ca ONG-urile nereligioase, iar contribuabilul poate să opteze pentru împărțirea cotei de 0,7% între diverse entități. Există o diferență de statut juridic între cultele necatolice care au un acord de cooperare cu statul – Federația Entităților Religioase Evanghelice din Spania, Federația Comunităților Israelite din Spania și Comisia Islamică din Spania – și celelalte, care, fiind înscrise în Registrul Entităților Religioase, nu beneficiază de niciun acord. Doar primele beneficiază de diverse forme de finanțare directă. Acordurile de cooperare semnate în 1992 cu cele două Federații și Comisia Islamică nu menționează niciun tip de ajutor economic direct de la stat. Doar Acordul cu Comisia Islamică din Spania prevede plata unor cheltuieli pentru asistența religioasă a musulmanilor internați în anumite centre publice. Această plată se face în urma unei înțelegeri între autoritățile administrative și religioase corespunzătoare.⁴⁶

⁴⁶ Statul și cultele religioase, p.76, <http://culte.gov.ro/wp-content/uploads/2018/11/BookRO.pdf>

Suedia

Potrivit prevederilor [Legii privind Biserica Suediei \(1998:1591\)](#), Biserica Suediei este o comunitate religioasă evanghelică luterană organizată în parohii și eparhii, care poate dobândi drepturi, își poate asuma obligații și poate introduce acțiuni în fața instanțelor și a altor autorități. Orice persoană care aparține Bisericii Suediei trebuie să plătească impozitul bisericesc local și regional. Parohia decide cu privire la taxele bisericii locale; dacă parohia face parte dintr-o comunitate bisericească, comunitatea poate decide cu privire la totalul sau la o parte a taxei. Eparhia decide cu privire la taxele regionale ale bisericii.

Articolul 9 prevede că *scopul salariilor preoților și al fondurilor salariale ale preoților (active salariale ale preoților) este de a contribui la crearea condițiilor economice pentru afirmarea Bisericii Suediei. Numai veniturile pot fi utilizate în acest scop. Salariile preoților sunt administrate de Biserica Suediei ca bunuri independente. Guvernul poate decide cu privire la controlul administrării. Salariile vor fi alocate în mod responsabil.*

În articolele 10 și 11, legea statuează accesul la documente:

Dispozițiile privind dreptul de a consulta documentele Bisericii Suediei cu privire la anumite activități sunt cuprinse în [Legea privind publicitatea și confidențialitatea \(2009:400\)](#). În plus, oricine are dreptul de a consulta documentele Bisericii Suediei. Acest drept poate fi restrâns numai dacă acest lucru este justificat în mod special în ceea ce privește

- 1. protecția situației personale sau financiare a persoanelor,*
- 2. interesul financiar al Bisericii Suediei, sau*
- 3. vreun interes deosebit de important.*

Arhivele Bisericii Suediei sunt formate din documentele care reies și pe baza cărora se desfășoară activitățile Bisericii Suediei menționate de lege. *Arhivele Bisericii Suediei trebuie să fie conservate, ținute în ordine și păstrate astfel încât să satisfacă*

- 1. dreptul prevăzut la art.11 de a consulta documentele Bisericii,*
- 2. nevoia de informații pentru administrarea justiției și a administrației*
- 3. nevoile de cercetare.*

Crearea și păstrarea arhivelor trebuie să țină seama de faptul că arhivele Bisericii Suediei fac parte din patrimoniul cultural național. (art.12)

Articolul 13 stipulează că deciziile prin care unei persoane nu i se permite accesul la documentele menționate în art.11 sunt reexaminare în modul stabilit de Biserica Suediei. În măsura în care Biserica Suediei decide, pot fi revizuite și alte decizii. În cadrul Bisericii Suediei se înființează un organism special pentru reexaminarea finală

a anumitor chestiuni, iar președintele acestui organism trebuie să fie sau să fi fost judecător.

Biserica Suediei depune în registrul menționat în art.7 din [Legea privind comunitățile religioase \(1998:1593\)](#) informații cu privire la

1. statute,

2. împărțirea în parohii, comunități bisericești și eparhii, și

3. o persoană de contact care este autorizată să reprezinte Biserica Suediei în probleme de înregistrare, cu toate datele de contact. Informații similare pot fi furnizate de fiecare parohie, comunitate bisericească sau eparhie.

Modificările în oricare dintre aceste circumstanțe trebuie notificate imediat pentru înregistrare.

Guvernul sau autoritatea desemnată de acesta poate emite reglementări privind taxele în cazurile prevăzute de lege. (art.14)

[Ordinul Bisericii Suediei](#), emis pentru prima dată în 1999, reprezintă totalitatea regulilor interne bisericești de organizare și luare a deciziilor, relația dintre parohii și eparhii etc. Pe lângă acesta, există mai multe regulamente emise de Consiliul Bisericii cu privire la cărțile de rugăciune, anumite instrucțiuni, prevederi detaliate privind contabilitatea Bisericii, alegerile clericale, compensarea unor sume, taxe etc. [Toate regulamentele și actele interne](#) sunt accesibile publicului pe pagina web a Bisericii Suediei ([Svenska Kyrkan](#)).

Biserica Suediei are o situație financiară relativ solidă, legată de rolul său istoric de biserică națională, având ca membri majoritatea populației. Cu toate acestea, activitatea sa este finanțată în principal printr-o taxă bisericească plătită de membrii săi, bazată pe un procent din venitul total al individului, pe care toți membrii bisericii o plătesc prin intermediul declarației de impozit; finanțele Bisericii depind în mare măsură de numărul de membri și de nivelul veniturilor acestora. Deoarece se înregistrează o scădere anuală a numărului de membri de aproximativ un procent, Biserica se află în permanență sub o anumită presiune economică pentru a-și reduce costurile. Valoarea cotizației bisericii este stabilită la nivel local, la nivelul parohiei, și este în medie de aproximativ 1% din venitul total al persoanei.

Pe lângă cotizațiile membrilor, biserica are și venituri semnificative din proprietăți sub formă de păduri și terenuri agricole. Singurul sprijin din partea statului în finanțarea Bisericii Suediei este reprezentat de costurile suportate de autoritatea fiscală pentru colectarea cotizațiilor membrilor. Ca parte a acordului de separare între Biserică și stat, s-a decis ca Biserica Suediei să primească acest serviciu gratuit. Biserica Suediei deține o mare parte din patrimoniul cultural național al Suediei, sub forma unor clădiri medievale deosebit de valoroase. Ca și alte instituții culturale, Biserica primește subvenții de la stat pentru administrarea și conservarea acestora, potrivit [Legii privind](#)

conservarea patrimoniului cultural. Aceste subvenții sunt distribuite de către Consiliul Patrimoniului Național Suedez. În anul 2021, au fost alocate Bisericii în acest scop 46 milioane EUR, distribuite în principal la nivelurile local și regional ale Bisericii.

Comunitățile religioase, altele decât Biserica Suediei, care sunt considerate a contribui la construirea societății și la menținerea valorilor comune fundamentale, sunt sprijinite financiar de către statul suedez. Acest sprijin național din partea statului este reglementat prin două legi și un regulament: Legea privind comunitățile religioase, Legea privind sprijinul acordat comunităților religioase și Regulamentul privind subvențiile de stat pentru comunitățile religioase. Obiectivul general al sprijinului financiar din partea statului pentru comunitățile religioase este de a crea oportunități pentru ca acestea să mențină o activitate religioasă pe termen lung sub formă de servicii religioase, consiliere, educație și îngrijire. Sprijinul sub formă de subvenții este gestionat de Comisia suedeză pentru sprijinul guvernamental acordat comunităților religioase, care este o autoritate de stat în cadrul Ministerului Culturii. Consiliul este numit de guvern și este format din reprezentanți ai comunităților religioase numiți de grupul consultativ.

Comunitatea religioasă trebuie să îndeplinească mai multe condiții:

să contribuie la menținerea și consolidarea valorilor fundamentale ale societății;

să fie stabilă din punct de vedere organizatoric și să aibă o forță vitală proprie;

să deservească cel puțin 3.000 de persoane din Suedia și să desfășoare activități în mai multe locații din țară (dacă deservește mai puține persoane, trebuie să facă parte dintr-o comunitate religioasă activă la nivel internațional, de importanță substanțială pentru a putea beneficia de sprijin);

să fie organizată ca o comunitate religioasă înregistrată sau ca o asociație non-profit înregistrată, cu conducerea în Suedia;

să fie finanțată în principal de membrii care locuiesc în Suedia;

să dețină sau să închirieze spații pentru activitățile sale.

În prezent, există 47 de comunități religioase care primesc subvenții de stat, care sunt de trei tipuri diferite:

subvenții organizaționale care permit furnizarea de servicii religioase, îngrijire pastorală și educație,

subvenții pentru proiecte de trei tipuri: a) pentru construirea de noi spații sau pentru adaptarea spațiilor pentru persoanele cu handicap, b) pentru costul educației în străinătate a pastorilor, imamilor etc. menite să deservească o comunitate religioasă din Suedia, c) pentru activitatea inițială de înființare a unei comunități religioase pentru imigranții recent sosiți,

subvenții direcționate pentru a sprijini activități specifice pe care statul dorește să le subvenționeze, de exemplu capelele în spitale și formarea teologică la anumite colegii teologice. Cifrele din anul 2019 arată că 8 milioane EUR au fost distribuite ca sprijin de stat pentru comunitățile religioase minoritare.

Cea mai mare parte o reprezintă subvențiile organizaționale, care sunt distribuite în funcție de o estimare a numărului de persoane pe care comunitatea religioasă respectivă le deservește, număr care poate include mai multe persoane decât membrii reali. În 2019, au fost distribuite granturi organizaționale și pentru proiecte (în mii de euro) către parohiile penticostale în cooperare (1000), Biserica Equmenia (900), Biserica Romano-Catolică (900), Inter Act (Evangeliska Frikyrkan, 370), șapte organizații musulmane (1300), Societatea Națională Misionară Evanghelică (EFS) (250), 18 Biserici Ortodoxe și Ortodoxe Orientale (1150), Misiunea Alianței Suedeze (163), Comunitatea Mandeana (80), Consiliul Cooperativ Budist din Suedia (76), opt confesiuni creștine minore (176), Consiliul Oficial al Comunităților Evreiești Suedeze (55), Armata Salvării (55), Asociația Alevi (28), Biserica Adventistă (23).

De la 1 ianuarie 2000, este posibil ca toate comunitățile religioase înregistrate și recunoscute în mod oficial să dobândească cotizațiile de membru percepute de stat prin intermediul sistemului fiscal. Acest serviciu este gratuit pentru Biserica Suediei, în baza acordului dintre stat și biserică. Celelalte comunități religioase trebuie să plătească pentru acest serviciu, dar primesc, pe de altă parte, un sprijin financiar general din partea statului, care nu este oferit Bisericii Suediei.

Cel mai important act privind comunitățile religioase este Legea privind comunitățile religioase (1998:1593). Actele importante privind Biserica Suediei sunt Legea privind Biserica Suediei (1998:1591). Subvențiile de stat acordate bisericilor și comunităților religioase sunt tratate în [Legea privind subvențiile pentru comunitățile religioase \(1999:932\)](#) și în [Ordonanța privind subvențiile pentru comunitățile religioase \(1999:974\)](#). Există, de asemenea, [Legea privind colectarea taxelor bisericesti de la membrii comunităților religioase înregistrate \(1999:728\)](#), [Legea privind dreptul de a oficia căsătorii în cadrul comunităților religioase \(1993:305\)](#) și [Legea privind funeraliile \(1990:1144\)](#). Există, de asemenea, [Legea privind datele cu caracter personal \(1998:204\)](#), care interzice prelucrarea datelor cu caracter personal care dezvăluie convingerile religioase sau filozofice (art.13).

Statutul semioficial al Bisericii Suediei

Chiar dacă fosta biserică de stat este în prezent o organizație separată de stat, unele elemente ale activităților Bisericii Suediei sunt încă strâns legate de stat. Un exemplu este faptul că Biserica deține o mare parte din patrimoniul cultural național al Suediei, sub forma bisericilor medievale și a altor clădiri vechi. Biserica este responsabilă cu administrarea și conservarea acestora, conform [Legii privind patrimoniul istoric \(SFS 1988:950\)](#). Al doilea exemplu care subliniază statutul special al Bisericii Suediei este cerința prevăzută de lege ca monarhul, în calitate de șef de stat, să aparțină Bisericii Suediei ([SFS 1974:152](#)). Al treilea exemplu este că Biserica Suediei își păstrează responsabilitatea principală pentru întreținerea și administrarea cimitirelor, cu excepția unor aranjamente speciale în câteva locuri din Suedia ([SFS 1990:1144](#)). Această funcție a Bisericii Suediei este adesea menționată ca fiind ultima parte rămasă din fosta sa poziție de autoritate publică, care ar putea fi transferată statului la un moment dat.

Caracterul semi-oficial al Bisericii Suediei reiese și din prevederile Legii privind Biserica Suediei: *confesiunea Bisericii trebuie să fie, chiar și în viitor, evanghelică luterană; Biserica trebuie să fie deschisă tuturor; activitățile sale trebuie să acopere întreaga țară și trebuie să fie o organizație democratică*. Statul consideră în continuare Biserica Suediei ca fiind o instituție diferită și mai importantă decât alte comunități religioase.⁴⁷

⁴⁷ *Sociological and legal data on religions in Europe and beyond*, 2023, <https://eurel.info/spip.php?rubrique539>

Webografie

EU Guidelines on the promotion and protection of freedom of religion or belief, Council of the EU, 24 June 2013, <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/137585.pdf> ;

EUREL – *Sociological and Legal Data on Religions in Europe and Beyond*, <https://eurel.info/spip.php?rubrique126> ;

Finanțarea publică a religiilor în Europa, 2016, <https://journals.openedition.org/rdr/1027> ;

2021 Report on International Religious Freedom, US Department of State, <https://www.state.gov/reports/2021-report-on-international-religious-freedom/> ;

Europe: Financing Churches, 2022, <https://fspx.news/en/news-events/news/europe-financing-churches-73457> ;

Contribuția bisericească în țările vest-europene, 2019, <https://www.pewresearch.org/religion/2019/04/30/in-western-european-countries-with-church-taxes-support-for-the-tradition-remains-strong/#in-some-countries-young-church-tax-payers-and-those-with-a-college-education-are-more-likely-to-say-they-intend-to-opt-out> ;

Finanțarea comunităților religioase, Senatul francez, https://www.senat.fr/lc/lc93/lc93_mono.html;

Statul și cultele, 2020, Senatul francez, <https://www.senat.fr/lc/lc291/lc2912.html#fn162> ;

ECPRD Request No.5525 – *Transparency of the activity of religious cults*, 18.07.202, <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/849869> ;

Statul și cultele religioase, 2018, Secretariatul de Stat pentru Culte, <http://culte.gov.ro/wp-content/uploads/2018/11/BookRO.pdf> ;

Aspecte fiscal-contabile privind unitățile de cult din România, <https://www.fiscalitatea.ro/aspecte-fiscal-contabile-privind-unitatile-de-cult-din-romania-115/>

Austria

Finanțarea bisericilor de la bugetul de stat, 2022, https://wiki.avoesterreich.at/index.php/Finanzierung_durch_den_Staat ;

Drepturile fundamentale în practica religioasă, https://www.oesterreich.gv.at/themen/leben_in_oesterreich/kirchenein_austritt_und_religionen/Seite.820011.html ;

Comunitățile confesionale religioase în Austria, <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/agenda/kultusamt/religiose-bekenntnisgemeinschaften.html> ;

Bisericile și societățile religioase, <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/agenda/kultusamt/kirchen-und-religionsgesellschaften.html> ;

Finanțarea Bisericii Catolice, <https://kirchenfinanzierung.katholisch.at/home> ;

Finanțarea bisericii în Austria și Germania,

<https://rechtundreligion.at/2022/07/18/sommerlekture-kirchenfinanzierung-in-osterreich-und-in-deutschland/> ;

Personalul angajat în arhidioceza Viena, [https://www.erzdioezese-wien.at/unit/section_logon.siteswift?c=logmeon&d=DREF-](https://www.erzdioezese-wien.at/unit/section_logon.siteswift?c=logmeon&d=DREF-42b9d30729cac051d3651a45&s=20451&t=0e9ce0c3ee6c0a52&ts=1691475975)

[42b9d30729cac051d3651a45&s=20451&t=0e9ce0c3ee6c0a52&ts=1691475975](https://www.erzdioezese-wien.at/unit/section_logon.siteswift?c=logmeon&d=DREF-42b9d30729cac051d3651a45&s=20451&t=0e9ce0c3ee6c0a52&ts=1691475975) .;

Contribuția financiară la Biserica Evanghelică, <https://www.gerecht.at/antworten-zum-kirchenbeitrag.html> ;

Acord comun 2023, eparhia Graz-Seckau, 2022, <https://www.kollektivvertrag.at/kv/dioezese-graz-seckau-ang/dioezese-graz-seckau-rahmen/615607?term=konditoren> ;

Profesia de preot, Oficiul forțelor de muncă, 2022, <https://www.berufslexikon.at/pdf/pdf3525-Priester-katholisch/> ;

Cât câștigă un preot în Austria?, <https://www.bruttogehalt.at/pfarrer/> .

Belgia

Biserica Romano-Catolică din Belgia, <https://www.cathobel.be/> ;

Consiliul Central Laic, <https://www.laicite.be/le-cal/le-conseil-central-laïque/> ;

Finanțarea publică a cultelor și a secularismului, <https://www.revuepolitique.be/le-financement-public-des-cultes-et-de-la-laicite/> ;

Salariile preoților 2016-2022,

https://justice.belgium.be/fr/themes_et_dossiers/cultes_et_laicite/budget

Finanțarea publică a cultelor, 2021, <https://www.cejg.be/wp-content/uploads/2021/12/Note-danalyse-9-21-du-CeG-Financement-public-des-cultes-Version-finale-1-1.pdf> ;

Les débats autour de l'inscription de la laïcité politique dans la constitution belge, 2020, <https://www.circ.usaintlouis.be/wp-content/uploads/2020/08/Cahier-du-Circ-n%C2%B04-Debats-autour-de-linscription-de-la-laicite-politique-dans-la-Constitution-belge.pdf>

Finlanda

Legea privind contractele colective ale Bisericii Evanghelice Luterane,

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1974/19740968> ;

Biserica Evanghelică Luterană, <https://evl.fi/our-work/our-finances> ;

Taxa bisericească, Ministerul de Finanțe, <https://vm.fi/en/taxation-of-earned-income> ;

Impozitul pe venit în date statistice, Administrația fiscală,

<http://vero2.stat.fi/PXWeb/pxweb/en/Vero/?rxid=10bc359f-d459-460b-8ee0-7689236a8373> ;

Remunerarea clerului,

<https://evl.fi/kirkontyomarkkina/aitos/palvelussuhde/palkkaus/ylimman-johdon-palkkausjarjestelma> .

Franța

Le régime de séparation entre l'État laïque et les cultes, 2022, <https://www.vie-publique.fr/eclairage/20205-laicite-le-regime-de-separation-entre-letat-et-les-cultes> ;

Les fondamentaux sur la laïcité et les collectivités territoriales, CNFPT, <https://www.cnfpt.fr/sinformer/bouquets-ressources/laicite/national> ;

Étude sur l'expression et la visibilité religieuses dans l'espace public aujourd'hui en France, <https://www.gouvernement.fr/sites/default/files/contenu/piece-jointe/2019/10/etudesurlavisibilitereligieuse.pdf> ;

Legea din 9 decembrie 1905 privind separarea Bisericii de Stat, <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000508749> .

Germania

Cum sunt plătiți episcopii catolici în Germania, 2021, <https://www.katholisch.de/artikel/31678-wie-bischoefe-in-deutschland-bezahlt-werden> ;

Salariile preoților catolici, 2019, <https://www.katholisch.de/artikel/21935-was-verdient-man-eigentlich-als-priester> ;

Taxa bisericească - Eparhia Trier, <https://www.bistum-trier.de/unser-bistum/verwaltung/finanzen-haushaltssicherung/kirche-und-geld-haeufige-fragen/uebersicht/index.html?> ;

Taxele bisericești, Conferința Episcopilor din Germania, <https://www.dbk.de/themen/kirche-und-geld/kirchensteuer> ;

Finanțele Bisericii, <https://www.dbk.de/themen/kirche-und-geld/finanzen-allgemein> ;

Ordine și statute bisericești, Biserica Catolică, 2019, <https://www.alt-katholisch.de/wp-content/uploads/2020/01/OS2019.pdf> ;

Libertatea religiilor și credințelor, <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/themen/menschenrechte/-/227624> ;

Sprijinul statului pentru comunitățile religioase, 2019, Bundestag, <https://www.bundestag.de/resource/blob/662040/31b58a30692342947154a1c0a85619f7/W/D-10-048-19-pdf-data.pdf> ;

Statutul de persoană juridică de drept public, <https://www.bmi.bund.de/DE/themen/heimat-integration/gesellschaftlicher-zusammenhalt/staat-und-religion/koerperschaftsstatus/koerperschaftsstatus-node.html> ;

Impozitul bisericesc, Biserica Evanghelică din Germania, <https://www.ekd.de/Kirchensteuer-11475.htm>;

Oficiul Federal de Statistică, https://www.destatis.de/EN/Home/_node.html .

Grecia

2022 Report on International Religious Freedom – Greece,
<https://www.state.gov/reports/2022-report-on-international-religious-freedom/greece/> ;

Legea 4301/2014 privind organizarea comunităților religioase,
<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/99058/nomos-4301-2014> .

Letonia

Arhiepiscopia din Riga a Bisericii Romano-Catolice, <https://katolis.lv/informacijas-centrs/> ;

2022 Report on International Religious Freedom – Latvia,
<https://www.state.gov/reports/2022-report-on-international-religious-freedom/latvia/> .

Polonia

Arhiva digitală a Arhiepiscopiei Cracoviei, <https://caak.upjp2.edu.pl/en> ;

Arhivele bisericești, <https://www.dhi.waw.pl/pl/informacje-fachowe/badania-historyczne-w-polsce/archiwa/archiwa-koscielne/> ;

Fondul bisericesc, <https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny> ;

Donățiile către culte, <https://www.podatki.gov.pl/pit/ulgi-odliczenia-i-zwolnienia/darowizny-na-kult-religijny/> ;

Cât câștigă un preot în 2023?, <https://pasjabiznesu.pl/ile-zarabia-ksiadz-w-polsce/> .

Portugalia

Legea privind libertatea religioasă, <https://diariodarepublica.pt/dr/detalhe/lei/16-2001-362699> ;

Comisia pentru Libertate Religioasă, <http://www.clr.mj.pt/sections/home> .

Slovacia

Legea privind libertatea religioasă, <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1991/308/20170301> ;

Legea privind sprijinul financiar pentru activitățile bisericilor și ale societăților religioase,
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2019/370/20200101> ;

Rapoarte ale bisericilor privind utilizarea subvențiilor de la stat, 2022,
<https://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/cirkvi-a-nabozenske-spolocnosti/financovanie/spravy-cirkvi-a-nabozenskych-spolocnosti-o-hospodareni-s-prispevkom-statu-za-rok-2022/> .

Slovenia

Legea privind libertatea religioasă, <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4008> ;

Legea privind protecția materialelor documentare și de arhivă,
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4284> ;

Regulament privind modul de stabilire a criteriilor de recunoaștere a statutului unei biserici sau a unei alte comunități religioase ca organizație de utilitate publică și de stabilire a cuantumului ajutorului financiar de stat alocat pentru plata contribuțiilor de asigurări sociale de către persoanele asigurate ale angajaților acestora,
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED8489> ;

Veniturile preoților, <https://katoliska-cerkev.si/odgovori-na-novinarska-vprasanja-o-financiranju-verskih-usluzbencev-v-rkc> .

Spania

Ghiduri pentru managementul public al diversității religioase,
<https://www.pluralismoyconvivencia.es/publicaciones/coleccion/guias-para-la-gestion-publica-de-la-diversidad-religiosa/> ;

Decretul Regal 886/2022 privind acordarea directă de subvenții confesiunilor religioase minoritare care încheie acorduri de colaborare cu statul, 2023,
https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2022-17043 ;

Raport 2022 Spania, US Department, <https://www.state.gov/reports/2022-report-on-international-religious-freedom/spain/> ;

Bune practici în managementul economic și financiar al Federației Entităților Religioase Evanghelice din Spania, <https://www.ferede.es/transparencia/> ;

Veniturile unui preot în Spania, <https://www.milejemplos.com/empresa/ejemplo-de-nomina-de-un-cura.html> ; <https://theobjective.com/sociedad/2023-06-03/iglesia-espana-sacerdote-sueldo-renta/> .

Suedia

Publicitatea și confidențialitatea în Biserica Suediei, <https://kyrka.se/nyheter/offentlighet-och-sekretess-i-svenska-kyrkan/> ;

Consiliul Național al Patrimoniului Suedez, <https://www.raa.se/in-english/swedish-national-heritage-board/> ;

Pădurile și terenurile Bisericii Suediei, <https://www.svenskakyrkan.se/prastlonetillgangarna> ;

Fișă informativă privind situația financiară a Bisericii Suediei pe anul 2022,
<https://www.svenskakyrkan.se/filer/c2792d6f-a281-49d0-8336-3c382f78fd22.pdf> ;

Arhivele Bisericii Suediei, <https://www.svenskakyrkan.se/arkiv> ;

Legea privind taxele către comunitățile religioase înregistrate,
<https://www.myndighetensst.se/download/18.4c1b31c91325af4dad3800015535/Act+on+Fees+to+Registered+Religious+Communities.pdf> ;

Rapoarte anuale privind investițiile Bisericii Suediei,
<https://www.svenskakyrkan.se/reports-on-responsible-asset-management> ;

Statistici salariale, <https://www.svenskakyrkan.se/arbetsgivare/lonestatistik> .

Ungaria

Legea CCVI din 2011 privind dreptul la libertatea de conștiință și de religie și statutul juridic al bisericilor, confesiunilor și comunităților religioase, <https://njt.hu/jogszabaly/en/2011-206-00-00>

Legea CXXIV din 1997 privind condițiile materiale ale activităților de cult și de utilitate publică ale bisericilor, <https://njt.hu/jogszabaly/en/1997-124-00-00>

Registrul organizațiilor religioase, <https://egyhaz.me.gov.hu/>;

Legea XLIX din 2021 privind transparența organizațiilor civile care desfășoară activități capabile să influențeze viața publică, <https://njt.hu/jogszabaly/2021-49-00-00.1> .